

Perheiden kohtaaminen haastavissa tilanteissa- Huolen puheeksi ottamisen opas varhaiskasva- tuksen henkilöstölle

Jenna Lahtinen & Katja Mustonen

2024 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

**Perheiden kohtaaminen haastavissa tilanteissa-Huolen puheeksi ottamisen opas varhais-
kasvatuksen henkilöstölle**

Jenna Lahtinen & Katja Mustonen
Sosionomikoulutus (AMK)
Opinnäytetyö
Huhtikuu, 2024

Jenna Lahtinen, Katja Mustonen

Perheiden kohtaaminen haastavissa tilanteissa-Huolen puheeksi ottamisen opas varhaiskasvatuksen henkilöstölle

Vuosi

2024

Sivumäärä

50

Tämä kehittämispohjainen opinnäytetyö toteutettiin yhteistyössä Koivukylän päiväkodin kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa opas huolen puheeksi ottamisen tilanteisiin. Oppaan tavoitteena oli tukea henkilöstöä haastavien asioiden puheeksi ottamisen tilanteissa ja yhtenäistää työyhteisön toimintatapoja näissä kohtaamisissa sekä vahvistaa henkilöstön ja perheiden välistä vuorovaikutusta. Teoriaperustassa avattiin varhaiskasvatuksen perustehtävää yleisellä tasolla perehtyen syvemmin kasvatusyhteistyön ja vuorovaikutuksen merkitykseen huolen puheeksi ottamisen tilanteissa. Opinnäytetyössä nostettiin esille myös Erikssonin & Arnkilin huolen puheeksi ottamisen ennakoitimenetelmää.

Opinnäytetyöprosessi eteni vaiheittain suunnittelun kautta toteutusvaiheeseen, jossa oppaaseen tehtiin muokkauksia toimeksiantajan ja työyhteisön palautteiden ja arvioinnin perusteella. Opinnäytetyötä varten haastateltiin kahdeksaa varhaiskasvatuksen työntekijää ja toimeksiantajaa. Lisäksi haastateltiin kolmea perheellistä kokemusasiantuntijaa, joilla oli kokemusta huolen puheeksi ottamisen tilanteista. Haastattelumenetelmän avulla kerätyn tiedon pohjalta koostettiin huolen puheeksi otton oppaan sisältö työyhteisön tarpeita vastaavaksi. Haastatteluiden lisäksi opinnäytetyön teoriapohjaan käytettiin laajaa lähdeaineistoa. Oppaan arvioinnissa hyödynnettiin toimeksiantajalta ja työyhteisöltä saatua palautetta, joka kerättiin sähköpostitse. Näissä palautteissa oppaan keskeisiksi teemoiksi nousi selkeys ja hyödyllisyys. Lopulta opas muotoutui vastaamaan toimeksiantajan ja henkilöstön odotuksia ja se koettiin loogisesti eteneväksi kokonaisuudeksi.

Asiasanat: varhaiskasvatus, kasvatusyhteistyö, vuorovaikutus, varhainen puuttuminen, huolen puheeksi ottaminen

Jenna Lahtinen, Katja Mustonen

Encountering Families in challenging situations - A guide to raising concerns for early childhood education staff

Year 2024

Pages

50

This development-based Bachelor's thesis was implemented in cooperation with Koivukylä day-care center. The purpose of the thesis was to produce a guide to situations of raising concerns. The aim of the guide was to support the personnel in situations where challenging issues are brought up and to unify the work community's operating methods in these encounters and to strengthen the interaction between the personnel and families. In the theoretical background, the basic task of early childhood education was explored at a general level, delving deeper into the importance of educational cooperation and interaction in situations of raising concerns. In the thesis, Eriksson & Arnkil's predictive method of addressing concerns was also highlighted.

The thesis process progressed step by step through planning to the implementation phase, where modifications were made to the guide based on feedback and evaluation from the commissioner and the work community. Eight early childhood education employees and commissioner were interviewed for the thesis. In addition, three family experience experts were interviewed, who had experience in situations where concerns were raised. Based on the information collected through the interview method, the content of the guide to taking care of concerns was compiled to meet the needs of the work community. In addition to the interviews, extensive source material was used for the theoretical background of the thesis. In the evaluation of the guide, feedback received from the commissioner and the work community was used, which was collected by e-mail. In these feedbacks, clarity and usefulness emerged as the central themes of the guide. In the end, the guide took shape to meet the expectations of the commissioner and the staff, and it was perceived as a logically progressing entity.

Key words: early childhood education, educational cooperation, interaction, early intervention, addressing concerns

1	Johdanto.....	6
2	Varhaiskasvatus.....	7
2.1	Kasvatusyhteistyö	8
2.2	Huoltajien rooli ja yhteistyön edellytykset.....	8
2.3	Varhaiskasvatuksen aloittaminen	9
2.4	Kasvatusyhteistyön tavoitteet ja haasteet	9
2.5	Varhainen puuttuminen	10
3	Vuorovaikutus.....	11
3.1	Vuorovaikutus työvälineenä	11
3.2	Käsityksiä vuorovaikutustilanteista haastatteluiden pohjalta	12
3.3	Dialogisuus	14
3.4	Arvostava kohtaaminen	15
4	Huolen puheeksi ottaminen.....	15
4.1	Huolen puheeksi oton ennakointimenetelmä	17
4.2	Haastavat tilanteet varhaiskasvatuksessa	19
5	Kehittämistyö	21
5.1	Kehittämistyön menetelmä	22
5.2	Suunnittelu.....	22
5.3	Toteutus	24
5.4	Oppaan työstäminen.....	25
5.5	Oppaan palaute ja arviointi	26
5.5.1	Oppaan väliarviointi.....	26
5.5.2	Valmis opas.....	27
5.5.3	Valmiin oppaan arviointi.....	29
6	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus.....	30
7	Pohdinta	31
7.1	Opinnäytetyöprosessin arviointia	32
7.2	Kehittämisehdotukset	33
	Lähteet.....	35
	Kuvat	39
	Liitteet	40

1 Johdanto

Kehittämispohjaisen opinnäytetyömme idea nousi varhaiskasvatuksen kentältä ilmenneestä tarpeesta. Toimeksiantajanamme toimii uudehko varhaiskasvatusyksikkö, jolla oli tarve yhtenäistää huolen puheeksi oton käytänteitä työyhteisössään ja löytää keinoja tukea henkilöstön osaamista haastavien tilanteiden käsittelyssä. Haastavien asioiden puheeksi otto on henkilöstön velvollisuus, mutta se koetaan yleisesti vaikeaksi. Usein pelätään perheen reaktioita ja sitä, että asian puheeksi ottaminen saattaa johtaa konflikteihin henkilöstön ja perheen välillä. Heinosen ym. (2016, 180) mukaan henkilöstön tehtävänä on puuttua huolta herättäviin tilanteisiin ajoissa ja oikea-aikaisesti ja saattaa perhe avun piiriin.

Varhaiskasvatuksessa lapsi on aina keskiössä. Vanhempien ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välinen vuorovaikutussuhde on erittäin tärkeässä roolissa lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin kannalta. Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja perheen välinen yhteinen vuoropuhelu tapahtuu päivittäin heidän kohdatessaan varhaiskasvatuksen arjessa. Luottamuksellisen ja kunnioittavan suhteen syntyminen lapseen ja hänen perheeseensä on varhaiskasvatuksen tavoite ja lapsen etu. (Heinonen ym. 2016, 180-181.)

Vuorovaikutus rakentuu vastavuoroisuudesta, kannustavasta ja rakentavasta kohtaamisesta, tuesta ja myötätunnosta. Tasa-arvoinen ja luottamusta rakentava vuorovaikutus sekä keskinäinen kunnioitus luovat vakaata pohjaa kasvatusyhteistyölle. Kun hyvä vuorovaikutussuhde on syntynyt, on haastavatkin asiat helpompi ottaa puheeksi jo varhaisessa vaiheessa perhettä kunnioittaen ja kuunnellen. (Määttä & Rantala 2022, 187-189.) Siksi vuorovaikutus nähdään henkilöstön merkittävänä työkaluna (Talvio & Klemola 2017, 96). Vuorovaikutus syvenee arvostavaksi ja avoimeksi keskusteluksi, jolloin puhumme dialogisuudesta ja näistä muodostuu arvostava kohtaaminen (Määttä & Rantala 2022, 189).

Opinnäytetyömme tarkoituksena oli tuottaa Vantaan kaupungin Koivukylän päiväkodin henkilöstön käyttöön opas huolen puheeksi oton tilanteiden tueksi. Oppaan tavoitteena on tukea henkilöstöä haastavien asioiden puheeksi ottamisen tilanteissa ja yhtenäistää työyhteisön toimintatapoja näissä kohtaamisissa sekä vahvistaa henkilöstön ja perheiden välistä vuorovaikutusta. Tämä madaltaa kynnystä varhaiseen puuttumiseen ja helpottaa huolen puheeksi ottoa.

Opinnäytetyön raportoinnin alussa esittelemme työmme keskeiset käsitteet. Tarkastelimme varhaiskasvatushenkilöstön ja perheen välistä vuorovaikutusta ja kasvatusyhteistyön rakentamista sekä niiden vaikutusta huolen puheeksi oton tilanteissa. Seuraavaksi raportointi keskittyy kehittämistyön prosessiin, oppaan rakentamiseen ja arviointiin sekä eettisyyden ja luotavuuden tarkasteluun. Lopuksi pohdimme kehittämistyömme prosessin kulkua, omaa ammatillista kehittymistä sekä esittelemme työstä nousseet jatkokehittämiseen liittyvät ideat.

Opinnäytetyön toimeksiantajan kanssa tiiviissä yhteistyössä selvitimme, millaisia toiveita ja tarpeita opasta käyttävällä henkilöstöllä on oppaan asiasisällön suhteen. Aineisto kerättiin henkilöstölle tehtyjen haastatteluiden kautta. Heiltä saadun palautteen ja arvioinnin myötä esiin nousseiden ideoiden ja näkökulmien avulla oppaasta muodostettiin juuri heidän tarpeitaan vastaava kokonaisuus.

Käytimme opinnäytetyön teoriapohjan tutkimusmateriaalin lähteinä 2000-luvun alkupuolella valmistuneita teoksia sekä 2010-2022- luvulla tehtyjä teoksia. Halusimme tuoda lähteiden laaja-alaisella käytöllä esille sen seikan, etteivät käsittelemämme asiat ole juurikaan sisällöllisesti muuttuneet vuosien saatossa. Tätä samaa näkemystä tukee saamamme haastattelumateriaali varhaiskasvatuksen henkilöstöltä ja perheellisiltä kokemusasiantuntijoilta.

2 Varhaiskasvatus

Tämän luvun alussa avaamme varhaiskasvatuksen tehtävää yleisellä tasolla, jonka jälkeen syvennymme kasvatusyhteistyön merkitykseen varhaiskasvatuksessa ja luvun lopussa avaamme varhaisen puuttumisen käsitteen.

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen mukaan sopimusvaltiot sitoutuvat tukemaan vanhempia heidän kasvatustehtävässään (Unicef 2024). Kaikkea Suomessa tapahtuvaa varhaiskasvatusta ohjaa varhaiskasvatuslaki (540/2018). Laki asettaa Suomessa tarjottavalle varhaiskasvatukselle yhteneväiset ohjeistukset, säädökset ja minimivaatimukset, joiden on toteuduttava kaikkialla missä varhaiskasvatusta Suomessa järjestetään. Lain mukaan varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja siitä päätettäessä lapsen etu tulee asettaa aina etusijalle ja lapsella on oikeus yksilöllistä kehitystään vastaavaan tukeen sen eri muodoissa (Varhaiskasvatuslaki 4§, Varhaiskasvatuslaki 15a§, 15b§.)

Varhaiskasvatus rakentuu kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudesta. Se on osa lapsen oppimisen polkua ja suomalaista koulutusjärjestelmää. Sen tavoitteena on edistää lapsen tasapainoista kehitystä, kasvua, oppimista ja kokonaisvaltaista hyvinvointia. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 21.) Lisäksi tavoitteena on, että lapselle kehittyy kyky ajatella, oppia, osallistua ja vaikuttaa sekä toimia vuorovaikutuksessa yhdessä toisten kanssa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tarjota lapsille onnistuneita ja myönteisiä oppimiskokemuksia. Lisäksi varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea vanhempia heidän kasvatustyössään. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 18.) Laadukkaasti toteutettu varhaiskasvatus mahdollistaa eri taustoista ja lähtökohdista tuleville lapsille yhdenmukaiset mahdollisuudet laaja-alaiseen oppimiseen (Ilmakunnas, Kauppinen & Moisio 2022, 222).

2.1 Kasvatusyhteistyö

Perheiden kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on varhaiskasvatuksen henkilöstön ja huoltajien yhteinen sitoutuminen siihen, että lapsen terveellinen ja turvallinen kasvu, kehitys ja oppiminen edistyvät. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 37.) Perheiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä on käytetty monia eri termejä, kuten kasvatuskumppanuus ja kasvatusyhteistyö (Ranta 2021, 41). Uusien Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2022) linjauksen myötä puhutaan huoltajien kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Tässä opinnäytetyössä päädyimme käyttämään termiä kasvatusyhteistyö, koska se kuvaa mielestämme parhaiten vanhempien kanssa tehtävää yhteistyötä. Lisäksi käyttämässämme tutkimusmateriaalissa on säilytetty alkuperäisten tutkijoiden käyttämä kasvatuskumppanuus termi. Kasvatusyhteistyö on siis henkilöstön ja huoltajien tasavertaista vuorovaikutusta, jossa sitoudutaan yhdessä lapsen hyvinvoinnin edistämiseen, pääasiallisen kasvatusvastuun ollessa lapsen vanhemmilla. Myös lasten oikeuksien yleissopimuksessa nostetaan esille, että lapsen vanhemmilla ja huoltajilla on ensisijainen vastuu lapsensa kasvatuksesta ja kehityksestä. (Unicef 2024.)

2.2 Huoltajien rooli ja yhteistyön edellytykset

Varhaiskasvatuksessa huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö on tärkeässä roolissa. Sen keinoin edistetään varhaiskasvatuksen tavoitteita sekä laadukasta ja pedagogista varhaiskasvatustoimintaa. Yhteistyön toteuttaminen ja sen suunnittelu on varhaiskasvatusta järjestävän tahon vastuulla. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 37.) Kasvatusyhteistyön rakentaminen ja ylläpitäminen vaatii henkilöstöltä vahvoja vuorovaikutustaitoja, jotka käsittävät aloitteellisuutta, kiireettömyyttä, läsnä olevaa kuuntelua, avoimuutta ja sensitiivisyyttä (Ranta 2021, 45-48). Varhaiskasvatuksen henkilöstö luo ja ylläpitää suhteita perheisiin dialogisin periaattein sekä molemminpuolista ymmärrystä pohtien ja hyödyntäen. Näin muodostuu työote, joka vahvistaa ja tukee kasvatusyhteistyötä. (Kaskela & Kekkonen 2006, 5; Kankaanpää, Laakso & Vikkula 2021, 88.)

Perheiden kanssa tapahtuvat kohtaamiset, kuulumisten vaihtaminen ja päivän tapahtumista kertominen, ovat tärkeitä hetkiä luottamuksen ja yhteistyön synnylle ja syventymiselle. Keskustelut tukevat ja vahvistavat vanhempien kanssa tehtävää kasvatusyhteistyötä. Kohtaamisissa olennaista on avoimuus, välittäminen, rehellisyys ja kannustus. Erityisen tärkeänä nähdään perheiden kokonaisvaltainen kannustaminen ja tukeminen. (Karila 2006, 101; Kangas, Lastikka & Karlsson 2021, 104-105.) Ylikulju (2020) tutki Pro gradu - tutkielmassaan Varhaiskasvatushenkilöstön käsityksiä kasvatuskumppanuudesta. Tutkielmassa kasvatuskumppanuus nähtiin tiiviinä suhteena vanhempiin ja lapsen tarpeiden huomioimisena yhdessä. Se nähtiin myös keskusteluina, kuuntelemisena ja luottamuksen rakentamisena. Kasvatuskumppanuus koettiin myös tasavertaisuuden ja lähentymisen tuntemuksina sekä vanhempien vahvuuksien löytämisinä. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että henkilöstö koki kasvatuskumppanuuden keinoksi

toimia yhdessä vanhemman kanssa perheen parhaaksi. Kasvatuskumppanuuden nähtiin rakentuvan tasa-arvoisten ja luottamuksellisten kohtaamisten pohjalta ja olevan arjen yhteistä ja kamista vanhempien kanssa.

2.3 Varhaiskasvatuksen aloittaminen

Lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa lapsen perheen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön välille aletaan tietoisesti rakentamaan kasvatusyhteistyötä. Tätä yhteistyötä voidaan verrata yhteiseen matkaan lapsen varhaiskasvatusvuosien ajan. Ensin perhe ja henkilöstö tutustuvat toisiinsa. Tutustuminen syventyy asteittain huoltajien ja henkilöstön käymien tasavertaisten keskustelujen myötä. Aloituskeskustelussa käydään keskustelua lapsesta ja perheelle kerrotaan päiväkotiarjen käytänteistä. (Ahonen 2017a, 245-246.) Lisäksi kaikille lapsille laaditaan henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma yhdessä lapsen ja hänen huoltajiensa kanssa (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022, 37-38). Näissä keskusteluissa kiireettömyyden, keskinäisen kunnioituksen ja avoimuuden merkitys korostuu, sillä kasvatusyhteistyö syventyy paitsi tiedon jakamisen ja välittämisen kautta, myös yhteisiä tulkintoja ja päätöksiä tehden. (Karila 2006, 107-108.)

Kasvatusyhteistyötä lähdetään aina rakentamaan lapsen tarpeesta ja se toteuttaa lapsen etua. Kasvatusyhteistyössä varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien erilainen osaaminen ja tieto lapsen hyvinvoinnista yhdistyvät. Kasvatusyhteistyön tavoitteena on, että lapsi tulee kokonaisvaltaisesti nähdyksi, ymmärretyksi ja kannatelluksi oman elämänsä toimijana ja koki-jana. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17; Ahonen 2017b, 123-125.) Rannan (2021, 45) mukaan vanhemmat ovat nostaneet esiin, että kasvatusyhteistyön rakentumiselle on tärkeää henkilöstön lämmin ja arvostava suhtautuminen heidän lapseensa. Tämän koetaan olevan yksi merkittävä lähtökohta toimivalle vuorovaikutukselle ja kasvatusyhteistyölle.

2.4 Kasvatusyhteistyön tavoitteet ja haasteet

Kasvatusyhteistyön tavoitteena on, että varhaiskasvatuksen henkilöstön ammatillinen osaaminen ja asiantuntemus sekä vanhempien omaa lastansa koskevat tietotaito yhdistyvät lapsen parhaaksi. Tämä nähdäänkin yhtenä kasvatusyhteistyön kantavana voimana. (Kaskela & Kekkonen 2006, 17; Ahonen 2017a, 243.) Kasvatusyhteistyöhön liittyvät haasteet nousevat esiin juuri näissä samoissa tilanteissa, joissa varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien erilainen osaaminen ja tieto lapsen hyvinvoinnista yhdistyvät. Yhteisten tavoitteiden saavuttamiseksi onkin tärkeä pyrkiä löytämään erilaisia keinoja yhdessä. (Karila 2006, 108; Ranta 2021, 42-43.)

Karilan (2006, 96-100) mukaan kasvatusyhteistyön haasteeksi voi nousta osapuolten erilaiset odotukset kasvatusyhteistyölle sekä henkilökemioiden merkitys suhteen synnylle. Näissä tilanteissa henkilöstön vuorovaikutusosaaminen on tärkeässä roolissa, jotta vanhemman tunnetilat

osataan lukea oikein ja erilaisten ja eri syvyisten vuorovaikutussuhteiden synty mahdollistetaan. Ahonen (2017a, 245) toteaaakin, että kasvatusyhteistyö on vuorovaikutustyötä, jossa perheen ja varhaiskasvatuksen henkilöstön arvomaailmat väistämättä kohtaavat. Arvomaailmojen yhtenäistäminen on lapsen hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen kannalta tärkeää.

Viitanen (2007) tutki Pro gradu- tutkielmassaan vanhempien ja lastentarhanopettajien kohtaamisia. Tutkielman tuloksissa kävi ilmi, että kiire ja ajan puute koettiin ratkaisevaksi ongelmaksi tai esteeksi kasvatuskumppanuuden syntymiselle. Heikkinen (2022) on tutkinut ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään kasvatusyhteistyön kehittymistä Suomussalmen kunnassa. Myös näissä tutkimustuloksissa kiire nousi yhdeksi esteeksi toimivalle kasvatusyhteistyölle. Esille nostettiin arjen kuulumisten vaihdon pinnallisuus tai niiden puuttuminen kokonaan kiireen takia.

2.5 Varhainen puuttuminen

Varhaisella puuttumisella tarkoitetaan sitä, että perheen haasteet tunnistetaan ja havaitaan sekä niihin puututaan ja etsitään ratkaisuja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa (Halme & Perälä 2014, 216). Näin voidaan onnistua ehkäisemään lasta tai hänen perhettään kohtaavia sosiaalisia tai terveydellisiä haasteita ja voidaan ennaltaehkäisevänä toimena vaikuttaa myös ylisukupolvisen syrjäytymisen ketjun katkeamiseen. Haasteisiin puuttuminen voi tarjota perheelle tarvittavat voimavarat ja tukimuodot haasteiden kohtaamiseen sekä niistä selviämiseen. (Söderholm & Kivitie-Kallio 2012, 17-19.) Varhaisen puuttumisen prosessi alkaa avun havaitsemisesta ja keskusteluiden kautta huoli otetaan puheeksi perheen kanssa. Tämän jälkeen arvioidaan tilanne ja ohjataan perhe tarpeen mukaisiin palveluihin ja tukitoimiin. (Tuominen, Kettunen, Lindfors, Hjelt & Hakulinen-Viitanen 2011, 183-184.) Varhaisen puuttumisen menettelmällä ja sen myötä oikea-aikaisesti tarjotulla varhaisella tuella pyritään ennalta ehkäisemään ja korjaamaan lapsen tai hänen perheensä haastavaa tilannetta (Huhtanen 2004, 48; Sandberg 2022, 82-83).

Heinosen ym. (2016, 180) mukaan perheen osallisuus ja perheen tarpeiden mukaisen tuen joustava järjestäminen moniammatillisesti eri yhteistyötahojen kautta on keskeisessä osassa varhaiseen puuttumiseen liittyvässä toiminnassa. Kun asioihin puututaan ajoissa, on keinoja ja auttamisen mahdollisuuksia laajasti. Keskusteluiden kautta perheille tarjotaan tukea ja apua eri vaihtoehtoja tarjoten. Tavoitteena on, että eri osapuolten voimavarat yhdistyvät, jolloin varhainen puuttuminen toteutuu osaltaan myös ennaltaehkäisevänä lastensuojeluna.

3 Vuorovaikutus

Tämän luvun alussa kerromme mitä vuorovaikutuksella tarkoitetaan. Ensiksi käsittelemme ai-
hettä yleisellä tasolla, jonka jälkeen keskitymme vuorovaikutustaitojen merkitykseen varhais-
kasvatuksessa ja avaamme käsityksiä vuorovaikutustilanteista varhaiskasvatuksen henkilöstön
ja perheiden näkökulmasta. Luvun lopuksi avaamme dialogisuuden ja arvostavan kohtaamisen
käsitteitä.

Vuorovaikutuksella tarkoitetaan kahden tai useamman ihmisen välistä kommunikaatiota (Iso-
talus & Rajalahti 2017, 15-16). Kommunikaatio itsessään sisältää käsitteet sanallisesta eli ver-
baalisesta viestinnästä ja sanattomasta eli nonverbaalisesta viestinnästä. Nonverbaalinen
viestintä pitää sisällään ilmeet, eleet ja äänen sävyt - ja painot, fyysisen etäisyyden tai kos-
ketuksen. Tämän nonverbaalisen viestinnän kautta keskustelukumppanit tekevät paljon johto-
päätöksiä ja havaintoja toisistaan. Nonverbaalisen viestinnän kautta on mahdollista aistia esi-
merkiksi toisen osapuolen tunnetiloja. (Ahonen 2017a, 58.)

Hyvä vuorovaikutus on toimivaa ja sillä pyritään yhteisiin tavoitteisiin. Se edesauttaa, ylläpi-
tää ja vahvistaa hyviä yhteistyösuhteita ja auttaa näin saavuttamaan positiivisia tuloksia.
Hyvä vuorovaikutussuhde pitää sisällään myös luottamuksen, jonka syntyminen vaatii usein ai-
kaa. Toisinaan luottamus voi syntyä ihmisten välille myös helposti ja nopeasti. (Kauppila,
2005, 70; Kankaanpää ym. 2021, 183.) Hyvä ja luottamuksellinen vuorovaikutussuhde raken-
tuu pienin askelin. Sen lähtökohtana ovat avoimuus, läsnäolo, luottamus, keskinäinen kunnioi-
tus ja hyväksyntä. (Nivala & Ryyänen 2019, 191; Kankaanpää ym. 2021, 22-23.)

3.1 Vuorovaikutus työvälineenä

Vuorovaikutustaidot ovat varhaiskasvatushenkilöstön tärkein työkalu. He käyttävät näitä tai-
toja työssään jatkuvasti. Ollessaan työpäivänsä aikana vuorovaikutuksessa lasten, heidän van-
hempiensa, eri yhteistyötahojen sekä työyhteisönsä kanssa. Jokainen työntekijä tekee työ-
tään vahvasti oman persoonansa kautta ja vuorovaikutusosaamiseen tarvittava tietotaito ra-
kentaa pohjaa myös heidän toteuttamalleen ja tarjoamalleen laadukkaalle pedagogiselle toi-
minnalle. (Ahonen 2017a, 60; Sandberg 2022, 83.) Vuorovaikutusosaamista ja keinoja vuoro-
vaikutuksen vahvistamiseen opitaan läpi elämän. Tämän vuoksi omien vuorovaikutustaitojen
kehittämisen äärelle on aina tärkeää ja ajankohtaista pysähtyä. (Ahonen, 2017b, 79.)

Hännikäisen (2017, 54) mukaan laadukkaan vuorovaikutuksen merkitys varhaiskasvatuksen ar-
jessa on suuri, sillä se on läsnä kaikessa sosiaalisessa toiminnassamme. Vuorovaikutuksen
laatu mittaa näin ollen myös varhaiskasvatuksen laatua. Henkilöstön tulee olla tietoisia ta-
voistaan olla vuorovaikutuksessa toisen ihmisen kanssa. Kankaan ym. (2021, 101) mukaan

toimiva ja huolella rakennettu vuorovaikutussuhde toimii vakaana kivijalkana, jonka päälle lapsen kokonaisvaltainen hyvinvointi ja toimiva yhteistyö perheiden kanssa rakentuu.

Karjalainen (2009) tutki pro gradu- tutkielmassaan päivähoidon ammattilaisten kokemuksia kohtaamisistaan vanhempien kanssa. Tutkielman tavoitteena oli tarkastella kahden päiväkodin työntekijöiden kokemuksia huolen puheeksi ottamisen koulutuksesta ja dialogisuudesta sekä kokemuksia vanhempien kohtaamisesta. Tutkielman tuloksissa selviää, että työntekijät pitävät toimivaa vuorovaikutusta tärkeänä lapsen hyvinvoinnin kannalta. Työntekijät kokivat, että päivittäiset vuoropuhelut perheiden kanssa edistävät perheessä koetun huolen esille tuoloa ja auttavat yhteisten asioiden hoitamista. Samaa asiaa tuo esille Ranta (2021, 48) joka toteaa, että perheen ja henkilöstön välinen luottamus rakentuu hiljalleen, kun käydyissä keskusteluissa toteutuu tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus. Kun luottamus perheen kanssa on syntynyt, niin haastavat ja kipeätkin asiat on helpompi ottaa perheen kanssa puheeksi.

Heikkinen (2022) on tutkinut ylemmän ammattikorkeakoulun opinnäytetyössään kasvatusyhteistyön kehittymistä Suomussalmen kunnassa. Tulosten mukaan vanhemmat sekä varhaiskasvatuksen henkilöstö toivoivat keskinäisen yhteistyön ja vuorovaikutuksen lisääntyvän kasvatusyhteistyön myötä. Kasvatusyhteistyön toivottiin syventävän vuorovaikutusta ja lisäävän avoimuutta, luottamusta ja rehellisyyttä perheiden ja henkilöstön välillä. Saman havainnon on tehnyt myös Ranta (2021, 45.)

3.2 Käsityksiä vuorovaikutustilanteista haastatteluiden pohjalta

Tässä luvussa avataan haastattelemiemme ihmisten käsityksiä vuorovaikutustilanteista. Haastattelimme kolmea Laurea ammattikorkeakoulun kouluttamaa kokemusasiantuntijaa. Heillä on ollut taustallaan muun muassa päihteiden käyttöä, asunnottomuutta ja vankeustuomioita. Haastatelluilla on päiväkotikiikkeitä lapsia ja siten kokemusta haastavien tilanteiden puheeksi otosta asiakasnäkökulmasta. Tämän lisäksi haastattelimme kahdeksaa varhaiskasvatuksen työntekijää.

Kokemusasiantuntijoiden haastatteluista nousi esiin tärkeitä asioita vuorovaikutussuhteen luomisen pohjaksi. Haastateltavat kokivat, että ihmisarvoinen ja neutraali kohtaamistapa perheitä kohtaan on hyvä lähtökohta kasvatusyhteistyölle. Haasteeksi toimivalle vuorovaikutukselle ja kasvatusyhteistyölle haastateltavat nostivat kiireen, henkilöstön jatkuvan vaihtuvuuden sekä päivittäin vaihtuvat sijaiset. Haastateltavat kokivat, että ensivaikutelma luodaan arjen kohtaamisissa ja hyvät käytöstavat luovat pohjaa vuorovaikutussuhteen rakentumiselle. Lisäksi esille nostettiin rehellisen, avoimen ja läpinäkyvän keskustelun tärkeys, jossa esille tuodaan lapsen päivää monipuolisesti. Tärkeää on kertoa, miksi asioita tapahtui ja miten toimitaan tietyissä tilanteissa. Tuttujen työntekijöiden merkitys nousi esiin, sillä he osaavat

tunnistaa perheen yksilöllisiä tarpeita parhaiten. Perheiden erilaisuutta ja moninaisuutta kunnioittava lähestymistapa koettiin yleisesti hyväksi.

Laaksonen (2017) tutki Pro gradu- tutkielmassaan Vanhemman ja kasvattajan luottamuksen rakentumista varhaiskasvatuksen aloituksessa. Tutkielman tuloksissa vanhemmat kokivat päivittäisten keskusteluiden merkityksen, tutun kasvattajan kohtaamisen päivittäin sekä avoimen ja rehellisen tiedon jakamisen vahvistavan kasvattajan ja perheen välistä luottamuksellista vuorovaikutusta. Haasteeksi luottamuksellisen vuorovaikutuksen synnylle vanhemmat kokivat kiireen, puutteellisen tiedon kulun ja henkilöstön vaihtuvuuden.

Varhaiskasvatuksen työntekijöiden haastatteluissa koettiin, että nonverbaalisella viestinnällä on tärkeä merkitys kohtaamisissa, sillä ilmeet ja eleet eivät valehtele. Haastateltavat nostivat esille rehellisyyden merkityksen ja sen, että asiat tuodaan julki niin, ettei vanhemman tarvitse pohtia, onko hän ymmärtänyt oikein. Työntekijät kokivat, että henkilökunnan välinen tiedonsiirto koettiin tärkeäksi, jotta perhe saa tiedon lapsen päiväkulusta. Näin välttään epäselvyyksiltä ja tämä edesauttaa luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen rakentumista. Lisäksi koettiin merkitykselliseksi se, että työntekijältä löytyy rohkeutta kysyä perheen tilanteesta tai vanhemman voinnista suoraan.

Varhaiskasvatuksessa tehdään paljon yhteistyötä lapsen vanhempien ja perheiden kanssa, joten luontaisia kohtaamisia ja vuorovaikutustilanteita tulee päivittäin ja useita kertoja päivän aikana. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä haastateltaessa nousi esille kokemus, että onnistunut vuorovaikutus syntyy, kun kaikki keskusteluun osallistuvat ovat läsnä ja kuuntelevat toisiaan. Tällöin syntyy kokemus ja tunne, siitä että on tullut kuulluksi, ymmärretyksi oikein ja osapuolet ymmärtävät toisiaan. Haastateltavat totesivat, että vuorovaikutuksessa tarvitaan myös empatiaa, jolloin osataan eläytyä toisen ihmisen tunteisiin, mielentilaan ja nähdä asioita toisen näkökulmasta. Haastateltavat kokivat että, vuorovaikutus rakentuu vastavuoroisuudesta, kannustavasta ja rakentavasta kohtaamisesta, tuesta ja myötätunnosta. He nostivat esiin myös eleiden, ilmeiden, katseiden ja äänensävyjen merkityksen vuorovaikutustilanteissa. Haastateltavat nostivat esille myös, että kiinnostusta voi osoittaa hymyllä, katseella, nyökkäämällä ja vastaamalla kysymyksiin vasta toisen lopetettua puheensa.

Haastateltavat kokivat, että kohtaamiset perheiden kanssa kannattaa järjestää rauhallisessa tilassa. Keskusteluiden herättämät kaikenlaiset tunteet tulee huomioida ja sallia, huolehtien kuitenkin kaikkien osapuolten turvallisuudesta. Lisäksi esiin nousi kokemus, että keskusteluun on tärkeää luoda rento ja luottamuksellinen ilmapiiri. Keskustelun pitäminen tasavertaisena on tärkeää, jotta välttyttäisiin nousemasta toisen yläpuolelle. Työntekijät kokivat, että henkilöstön omien kokemusten jakaminen on koettu tasavertaisuutta vahvistavana tekijänä. Yleisesti todettiin, että vanhemmat tuntevat aina oman lapsensa parhaiten ja henkilöstön tehtävänä on tuoda keskusteluun näkökulmia lapsen arjesta varhaiskasvatuksessa.

3.3 Dialogisuus

Dialogisuudella tarkoitetaan avointa ja arvostavaa keskustelua, jossa sen osapuolet tavoittelevat yhteistä ymmärrystä. Dialogisuus rakentuu vastavuoroisuudesta, toisen kuuntelemisesta ja omien ajatusten ja käsitysten avaamisesta sekä avartamisesta suhteessa toiseen ihmiseen. Vastavuoroisessa keskustelussa eli dialogissa toinen ihminen nähdään omana arvokkaana itsenään omine ajatuksineen, näkemyksineen ja kokemuksineen. Myös osapuolten sanaton viestintä tunteet, ilmeet ja eleet ovat osa dialogia. (Eriksson & Arnkil 2012, 37.)

Vastavuoroisuus dialogisuudessa antaa kaikille keskusteluun osallistuville mahdollisuuden vaikuttaa siihen, miten osapuolten välinen vuorovaikutus etenee ja millaista se sisällöltään on. Dialogissa toinen ihminen kohdataan tasavertaisena eikä siinä koskaan edetä niin, että vain toinen osapuoli pyrkisi asettamaan keskustelulle ehtoja tai määräämään miten keskustelu tilanteessa etenee. (Mönkkönen 2018, 107-108.) Tärkeää on, että dialogin osapuolet tulevat kohdatuksi arvostavasti näkemyseroista huolimatta. Osapuolien ei tarvitse olla samaa mieltä, vaan päämääränä on yhteinen ymmärrys asioista. (Nivala & Ryytänen 2019, 112.)

Varhaiskasvatuksen henkilöstön ja vanhempien käymissä keskusteluissa ja kohtaamisissa olisi tärkeää pyrkiä dialogisuuteen. Dialogissa korostetaan vastavuoroisuutta sekä molemminpuolista arvostusta. Tasavertaisessa kohtaamisessa osapuolet eivät ole valtasuhteessa toisiinsa. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 86-87; Mäki-Asiala 2022, 298-299.) Kasvatusyhteistyö syntyy henkilöstön ja perheen välille, kun perhe kokee arvostusta ja luottamusta. Luottamuksellisen suhteen syntyminen helpottaa ratkaisujen löytämistä haastaviin asioihin. Dialogisuuden tarkoituksena on luoda ymmärrystä toisen näkemystä kohtaan. Dialogisuus toteutuu, kun ammattilainen on aidosti läsnä ja kiinnostunut perheen elämäntilanteesta ja pyrkii dialogin avulla löytämään uusia keinoja auttaa perhettä. (Mönkkönen 2018, 110; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2024.)

Karjalaisen pro gradu tutkielman (2009) mukaan työntekijät ymmärtävät dialogin molemminpuolisena vuoropuheluna ja tärkeänä elementtinä nähtiin avoimuus. Työntekijöiden mukaan tärkeää on olla aidosti läsnä. Lisäksi esille nousi hienotunteisuuden merkitys ja henkilöstön kyky puhua haastavista asioista. Työntekijät kokivat, että dialoginen työote on tärkeä työväline tiedon jakamiseen lapsen asioista vanhemman kanssa.

Dialogisuus astuu tärkeään asemaan, kun huolta varhaiskasvatuksessa otetaan puheeksi. Se antaa tilaa erilaisille ajatuksille ja näkökulmille ja siinä korostuu molemminpuolinen kunnioitus sekä kuunteleminen. Varhaiskasvatuksessa käydyissä keskusteluissa on varsin tärkeää, että jokainen osapuoli tulee kuulluksi ja saa kertoa oman näkemyksensä käsiteltävästä asiasta. (Mönkkönen 2018, 114; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2024.)

Toisinaan Karjalaisen (2009) pro gradu tutkielman mukaan työntekijät näkevät, että dialogisuus onnistuu yleensä paremmin vanhemman kanssa, jonka lapsella ei ole varhaiskasvatuksessa haasteita. Usein koetaan, että dialogisuuden muodostuminen on haastavaa silloin, kun vanhempi ei halua nähdä lapsensa käytöksessä ei toivottuja piirteitä. Vanhemman reaktiota ei kannata pelästyä, koska on täysin luonnollista kokea näissä tilanteissa voimakkaita tunteita. Ranta (2021, 46) toteaaakin, että kasvatusyhteistyö vaatii myös varhaiskasvatuksen henkilöstöltä ymmärrystä ja erilaisten tunteiden vastaanottokykyä.

3.4 Arvostava kohtaaminen

Vanhempien kohtaamisessa pätevät hyvän kohtaamisen periaatteet, jotka ovat kunnioitus, läsnäolo, kiinnostunut kuunteleminen, luottamus, empaattisuus ja avoimuus (Nivala & Ryyänen 2019, 238). Yhdessä nämä elementit muodostavat hyvän ja rakentavan vuorovaikutuksen, joka mahdollistaa arvostavan kohtaamisen. Arvostava kohtaaminen on asiakasta kunnioittavaa läsnäoloa ja ihmisyyden arvostamista, joka ei ole kiinni asiakkaan saavutuksista tai epäonnistumisista. (Pupita-Mattila 2007, 15.) Tasavertainen kohtaaminen toteutuu, jos nähdään perheessä haastavien asioiden ohella myös myönteisiä asioita. Näin yhteistyö vanhempien kanssa onnistuu, kun löydetään lapsen ja perheen voimavarat. (Eriksson & Arnkil 2012, 11.) Varhaiskasvatuksen ammattilaisen on tärkeää ottaa kohtaamisissa huomioon oma arvostava ja kiinnostunut asenne, jotta perheelle välittyy työntekijän aito halu auttaa. Välittäminen on nostettu yhdeksi merkittäväksi tekijäksi perheiden tukemisessa. Välittämisessä korostuu kiireettömyys, pysähtyminen ja kuunteleminen, joka mahdollistaa, että perhe tulee kuulluksi. Nämä elementit luovat luottamuksellista suhdetta kasvatusyhteistyölle. (Viinikka, Sourander & Oksanen 2014, 67-68; Kangas ym. 2021, 105.)

4 Huolen puheeksi ottaminen

Huoli on toisen ihmisen subjektiivinen tunne eli omakohtainen kokemus havaitusta tilanteesta, koska huoli usein herää tilanteesta tehtyjen havaintojen pohjalta (Koskimies, Pyhäjoki & Arnkil 2012, 19). Varhaiskasvatuksessa huoli voi nousta esille myös siten, että perhe ottaa itse asian puheeksi tai se voi tulla esille lapsen käytöksen tai puheiden perusteella (Huhtanen 2007, 24). Huolen herätessä on tärkeää, että asioista keskustellaan yhdessä tiiminä, sillä se auttaa työntekijöitä jäsentämään lasta tai perhettä koskevaa huoltaan (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen 2013, 154-155). Näissä yhteisissä keskusteluissa on hyvä miettiä miten työntekijät, ja varhaiskasvatus itsessään voisivat lasta sekä hänen perhettään tilanteessa auttaa ja tukea (Eriksson & Arnkil 2012, 14). Työntekijöiden on syytä huomioida myös se, ettei huoli välttämättä väisty yhden keskustelun aikana. Sen läpi käymiseen perheen kanssa saataan tarvitta useampia tapaamisia, joissa avun vaikuttavuutta yhdessä perheen kanssa arvioidaan. (Eriksson & Arnkil 2012, 39.) Työntekijöiden välisen keskustelun tulee olla avointa ja

tasavertaista, jotta jokainen keskusteluun osallistuva pääsee kertomaan näkemyksensä. Myös eriäviä mielipiteitä tulee kuunnella. Avoimen keskustelun keskiössä tulee olla lapsen etu ja hyvinvointi. (Järvinen ym. 2013, 154-155, 162.)

Mäntysaari & Sirro (2023) tutkivat opinnäytetyössään varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia huolen kysymysten puheeksi ottamisesta huoltajien kanssa. Tutkimustulosten mukaan avain onnistuneisiin kohtaamisiin perheiden kanssa on kasvattajien kyky tunnistaa huoli varhaisessa vaiheessa. Oikea-aikaisen ja varhaisen puuttumisen merkitys koettiin huomattavaksi perheiden hyvinvoinnin kannalta. Esille nousi myös kasvattajan ammattitaitoisuus ja rauhallinen työote.

Toisinaan haastavan asian puheeksi ottaminen perheen kanssa voi olla vaikeaa. Tällöin on tärkeää muistaa, miten haastavasta asiasta keskustellaan tai kuinka se otetaan puheeksi. Työntekijä saattaa itse pelätä vaikeuksia tai kokee haastavan asian käsittelemisen vaikeaksi ja tunnelman jännittyneeksi. Tilanteesta saatetaan kokea syyllisyyttä tai häpeää työntekijän tai perheen kokemana, jolloin haastavasta asiasta puhuminen vaikeutuu. Puhuminen haastavasta asiasta vaatii rohkeutta ja avoimuutta. On kuitenkin hyvä muistaa, ettei perhettä voi pakottaa puhumaan asiasta, johon he eivät jostain syystä vielä pysty. Tähän voi olla syynä luottamuksen puute työntekijää kohtaan tai perheellä ei ole voimavaroja käsitellä asiaa. (Vilen ym. 2008, 57; Talvio & Klemola 2017, 153-154.)

Vuorovaikutuksellisen tukemisen tavoitteena on etsiä jokaisesta perheestä heidän omia voimavarojansa ja vahvuuksia sekä luoda kokemus siitä, että koko perhe huomioidaan. On tärkeää kuunnella perheen itse esille nostamia tarpeitaan. (Vilen ym. 2008, 196-197; Oksanen 2014, 162.) Vuorovaikutustilanteita olisi hyvä harjoitella, koska haastavien asioiden esille nostaminen on vaativaa (Mönkkönen 2018, 43-46; Talvio & Klemola 2017, 95-96). Huoli olisi hyvä sanoittaa etukäteen ja miettiä kuinka sen voisi ilmaista eri tavoin. Huolen puheeksi otton tilanteita on hyvä ennakoida, kuten pohtimalla mitä keskustelutilanteessa tapahtuu ja mihin huolen puheeksi ottaminen voi johtaa. Työntekijän on hyvä ottaa huomioon tapa, jolla hän lähestyy perhettä ja kertoo itselleen heränneestä huolesta. (Eriksson & Arnkil 2012, 15.)

Åhman & Kauppila (2022) tutkivat opinnäytetyössään huolen puheeksi ottamisen tilanteita vanhempien näkökulmasta. Tutkimuksen tuloksissa nousi esille se että, huolen puheeksi ottamisen tilanteen koettiin onnistuneiksi, kun niissä toteutuivat kuunteleminen, tutun kasvattajan läsnäolo, riittävä aika ja avoimuus sekä yhdessä tilanteeseen ratkaisun etsiminen ja ratkaisukeskeisyys. Lisäksi kokemus oli, että onnistunut puheeksi otto rakentuu tasa-arvoisesta ilmapiiristä, luottamuksellisista väleistä, empatiasta ja kiinnostuksesta lapsen ja perheen tilanteeseen sekä asioiden puhumisesta oikeilla nimillä ja huolen ottamisesta tosissaan. Onnistuneen huolen puheeksi ottamisen tilanteen esteeksi koettiin erityisesti varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemyksen nostaminen korkeammalle kuin vanhempien näkemystä asiasta sekä

vanhempien ohittaminen tilanteessa. Lisäksi esille nousi lastensuojeluilmoituksen tekemisellä uhkailu.

4.1 Huolen puheeksi oton ennakoitimenetelmä

Huolen puheeksi oton ennakoitimenetelmä on tarkoitettu tilanteisiin, joissa varhaiskasvatuksen työntekijällä herää huoli lapsesta tai hänen perheestään ja herännyt huoli halutaan ottaa puheeksi lapsen vanhempien kanssa. Työntekijä voi käyttää menetelmää tukena, kun hän ottaa huolen puheeksi vanhempien kanssa. Menetelmän avulla huoli voidaan ottaa puheeksi kunnioittavasti ja samalla tukea tarjoten. Huolen puheeksi ottamisessa pätevät arvostavan kohtaamisen periaatteet, jotka ovat kunnioittava keskustelu ja läsnä oleva kuuntelu. Näiden päätehtävänä on saada aikaan jaettu ymmärrys huolesta. (Eriksson & Arnkil 2012, 12.)

Työntekijä voi itse tai yhdessä tiiminsä kanssa tilannetta ennakoitimenetelmässä käyttää tukena kyselylomaketta, joka sisältää kysymyksiä, joiden avulla voidaan valmistautua varsinaiseen keskusteluun perheen kanssa sekä arvioida tilanteen sujumista jälkikäteen. Erikssonin & Arnkilin (2012, 12-13) kyselylomake sisältää kolme osaa. Ensimmäisessä osassa pohditaan puheeksi ottamisen tarpeellisuutta ja halutaan ymmärtää tilannetta. Kysymykset ovat:

- Mihin huolesi liittyy lapsen tilanteessa?
- Mitä tapahtuu, jos huolta ei oteta puheeksi?
- Kuinka suuri huoli on?

Toisessa osassa valmistauduttaessa keskustelemaan lapsen vanhempien kanssa heränneestä huolesta, pohditaan seuraavia kysymyksiä, joiden avulla on tarkoitus löytää arvostava ja luonteva tapa tuoda huoli esille:

- Miten tuot huolen esille, ettei vanhempi koe, että tuomitset hänet?
- Miten vanhempi kokee, että voisit tukea häntä?
- Millaisia voimavaroja lapsella ja vanhemmilla on, joita voisit tuoda esille?
- Miten voisitte yhdistää perheen kanssa voimanne, että voisitte tahollanne parantaa perheen tilannetta?

Ennakkoon on tärkeää miettiä, mitä tapahtuu puheeksi ottamisen tilanteen aikana ja sen jälkeen sekä varmistaa että kohtamiseen on varattu asianmukainen tila ja riittävästi aikaa. Kolmannessa eli viimeisessä osassa pohditaan keskustelun jälkeisiä tunnelmia. Seuraavien kysymysten avulla:

- Miten puheeksi ottaminen toteutui?
- Millaiset tunnelmasi oli ennen puheeksi ottamista, sen aikana ja sen jälkeen?
- Menivätkö asiat niin kuin ennakoit?

- Tapahtuiko jotain yllättävää?
- Miltä perheen tilanne nyt näyttää, kun huoli on otettu puheeksi?
- Miten aiot toimia jatkossa perheen tilanteen suhteen?

(Eriksson & Arnkil 2012, 12-17.)

Yhdessä työkaverin kanssa voi kysymysten avulla pohtia ja harjoitella tulevaa huolen puheeksi ottamisen tilannetta. Vuorovaikutuksen onnistumisessa oleellista on, osaako keskustelun toinen osapuoli viestittää sanomansa ymmärrettävässä muodossa ja kuunteleeko toinen osapuoli sanoman, jonka toinen viestittää sekä miten sanoma sitten tulkitaan. Vuorovaikutus on parhaimmillaan sitä, että opitaan toinen toiselta ja tavoitteena on laajentaa näkemyksiä. (Mäki-salo-Ropponen 2011, 99.) Tukena voi myös käyttää Erikssonin ja Arnkilin luomaa huolen vyöhykkeet- taulukkoa, jonka avulla työntekijä voi pohtia huolensa suuruutta (Eriksson & Arnkil, 2012, 41).

HUOLETON TILANNE	PIENI HUOLI		HARMAA VYÖHYKE		SUURI HUOLI	
	(1)	(2) (3)	(4)	(5)	(6)	(7)
EI LAINKAAN HUOLTA.	PIENI HUOLI TAI IHMETTELY KÄYNYT MIELESSÄ: LUOTTAMUS OMIIN MAHDOLLISUUK- SIIN VAHVA.	HUOLI TAI IHMETTELY KÄYNYT TOISTUVASTI MIELESSÄ: LUOTTAMUS OMIIN MAHDOLLISUUKSIIN HYVÄ. AJATUKSIA LISÄVOIMAVAROJEN TARPEESTA.	HUOLI KASVAA: LUOTTAMUS OMIIN MAHDOLLISUUKSIIN HEIKKENEÄ. MIELESSÄ TOIVOMUS LISÄVOIMAVAROISTA JA KONTROLLIN* LISÄÄMISESTÄ.	HUOLI TUNTUVA: OMAT VOIMAVARAT EHTYMÄSSÄ. SELVÄSTI KOETTU LISÄVOIMAVAROJEN JA KONTROLLIN LISÄÄMISEN TARVE.	HUOLTA PALJON JA JATKUVASTI: LAPSI/ NUORI VAARASSA. OMAT KEINOT LOPPUMASSA.	HUOLI ERITTÄIN SUURI: LAPSI/NUORI VÄLITTÖMÄSSÄ VAARASSA. OMAT KEINOT LOPUSSA. MUUTOS LAPSEN TILANTEESEEN SAATAVA HETI.

Kuva 1: Huolen vyöhykkeet mukailien Eriksson & Arnkil (2012, 25)

Huolen vyöhykkeet on jaettu neljään eri osa-alueeseen. Tällä vyöhykkeistöllä ammattilaisen huoli nähdään jatkumona, jonka toisessa päässä lapsen tai perheen tilanne ei aiheuta huolta ja toisessa päässä tilanne aiheuttaa erittäin suuren huolen. Huolen vyöhykkeillä liikutaan asteikolla 1-7. Huoli kasvaa suurempaa numeroa kohti siirryttäessä. (Eriksson & Arnkil 2012, 26.)

Ensimmäisellä osa-alueella huolettomassa tilanteessa (1) työntekijä kokee, että lapsen ja perheen asiat ovat hyvin. Asiakassuhde koetaan toimivaksi ja uskotaan siihen, että oman toiminnan kautta kyetään tukemaan perhettä sekä lapsen kasvua ja kehitystä. Pienen huolen osa-

alueella (2-3) syntyneet tilanteet herättävät työntekijässä pientä huolta, mutta näissä tilanteissa koetaan omat voimavarat riittäviksi ja huoli on mahdollista ottaa puheeksi matalalla kynnyksellä, omaa apua tarjoten. Mahdollisuudet varhaiseen puuttumiseen ovat pienen huolen vyöhykkeellä hyvät. (Eriksson & Arnkil 2012, 25-26.)

Kolmannella osa-alueella, harmaalla vyöhykkeellä (4-5), huoli lapsesta ja perheestä on tuntuva ja kasvaa jatkuvasti. Työntekijän omat keinot auttamiseksi ovat vähissä. Asiakassuhde alkaa tuntua kuormittavalta ja lisäresursseja tilanteen hallitsemiseksi tarvitaan. Harmaalla vyöhykkeellä oltaessa työntekijän tulee myös miettiä omia velvollisuuksiaan ja sitä sitooko häntä vaitiolovelvollisuus vai lastensuojelulain 25 § mukainen ilmoitusvelvollisuus. (Eriksson & Arnkil 2012, 25-26.) Siirryttäessä viimeiselle, suuren huolen osa-alueelle (6-7) lapsen tai perheen tilanne vaatii välitöntä puuttumista ja muutosta. Työntekijä kokee, että omat keinot lapsen ja perheen auttamiseksi ovat tässä kohtaa jo lähes kokonaan käytetty. Suuren huolen alueella työntekijän tulee toimia niin, että muutokseen vaadittavat välttämättömät tahot kuten lastensuojelu tai poliisi ovat tietoisia lapsen ja perheen tilanteesta. (Eriksson & Arnkil 2012, 25-26.)

Lastensuojeluilmoitus tai rikosilmoitus tehdään joko kirjallisesti tai suoraan puhelimitse päivystävälle sosiaalityöntekijälle tai poliisille. Ammattilaisen velvollisuus ei ole kuitenkaan hankkia näyttöä tilanteesta, vaan lastensuojelun työntekijöiden ja poliisin tehtävä on selvittää asia tarkemmin. (Terveys- ja hyvinvoinninlaitos 2023.) Vuonna 2021 astui voimaan varhaiskasvatustalain (540/2018) koskeva uudistus, varhaiskasvatuksen henkilöstöä koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta. Laki velvoittaa henkilöstöä ilmoittamaan, jos he havaitsevat epäkoh- tia tai niiden uhkaa lapsen varhaiskasvatuksen toteutumisessa. Ilmoitus tehdään kirjallisena päiväkodin johtajalle, joka ilmoittaa asiasta eteenpäin. (2021 575a-b.)

4.2 Haastavat tilanteet varhaiskasvatuksessa

Tässä luvussa käsittelemme haastavia tilanteita varhaiskasvatuksessa ja tuomme esille varhaiskasvatuksen henkilöstön näkemyksiä haastattelemalla keräämämme aineiston pohjalta.

Haastavat tilanteet varhaiskasvatusympäristössä ovat hyvin moninaisia. Ne liittyvät usein lapsen käyttäytymiseen, kehitykseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Koska huolen tunne on subjektiivinen, kokevat kaikki lapsen ympärillä toimivat henkilöt haastavat tilanteet ja lapsen tarpeet yksilöllisellä tasolla. (Kerola & Sipilä 2017, 18-23; Sandberg 2022, 82.) Haastavat tilanteet varhaiskasvatuksen arjessa voivat koostua esimerkiksi lapsen haastavasta käytöksestä, vanhempien arjen jaksamisesta tai perheen elämäntilanteesta. Tilanteita voi lisäksi hankaloida henkilöstön ja vanhempien välisen vuorovaikutussuhteen katoaminen osapuolten tulkitessa asioita eri tavalla. (Ahonen 2017a, 244-245.) Kuten Halmeen & Perälän (2014) Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti tutkimuksessa vanhempien todettiin kokevan haastavien

tilanteiden liittyvän useimmiten lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä vanhemmuuden haasteiden liittyvän omaan jaksamiseen ja taitoihin.

Suonto & Viitaniemi (2023) tutkivat opinnäytetyössään haastavien aiheiden puheeksi ottoa opettajien näkökulmasta varhaiskasvatuksessa. Tutkimuksen tuloksista nousi esiin, että varhaiskasvatuksen opettajat kokivat lastensuojeluilmoituksen, vanhemman päihteiden käytön, lapsen erilaisten haasteiden, lapsen kohdistuvan väkivallan, kasvatusyhteistyön näkemuserot sekä vanhempien erotilanteet haastaviksi asioiksi ottaa puheeksi lasten vanhempien kanssa. Usein haastavat tilanteet ovat perheen sisäisiä herkkiä asioita, ja ne saattavat vaikuttaa lapseen negatiivisesti. Puheeksi ottoa saattaa hankaloittaa pelko vanhemman tunnereaktiosta. Lisäksi työntekijän työkokemus ja suhtautuminen perheeseen saattavat vaikuttaa siihen, kuinka puheeksi otton tilanne koetaan. Haasteista huolimatta varhaiskasvatuksen opettajat kokevat puheeksi otton olevan tärkeä osa työtään. Työntekijän työkokemuksen ja luottamuksellisen kasvatusyhteistyön perheen kanssa nähdään helpottavan puheeksi ottoa.

Varhaiskasvatushenkilöstöltä haastatteleamalla keräämämme aineistosta käy ilmi, että perheiden kanssa haastaviksi koetut tilanteet liittyvät tyypillisesti lapsen kehitystä tai käytöstä koskeviin tilanteisiin. Haastavaksi koettiin tilanteet, joissa perheeseen ei saada syystä tai toisesta luotua hyvää keskusteluyhteyttä esimerkiksi tulkin läsnä ollessa. Toisinaan asiakasperhe tuntee tulkin muiden yhteyksien kautta, eivätkä he halua tulkin kuulevan lastansa tai perhettään koskevia asioita. Esiin nousivat myös tilanteet, joissa perheen huoltajien käsitykset lapsen edusta ja parhaasta poikkeavat vahvasti toisistaan sekä tilanteet, jotka liittyvät lapsen päivittäiseen hygieniaan ja yleiseen hyvinvointiin. Tilanteet, joissa puututaan perheen yksityisyyteen, ovat aina hyvin herkkiä ja ne haastavat kasvattajan vuorovaikutusosaamista voimakkaasti. Henkilöstö kuitenkin koki, että rehellinen, avoin ja lämmin suhtautuminen tilanteisiin auttoi asioiden eteen päin viemistä. Lisäksi esiin nousivat tilanteet, joissa lapsi kertoo kotona kohtaamastaan väkivallasta tai sen uhasta. Näissä tilanteissa erityisen haastavaksi koettiin se, ettei vanhempaan voitu olla suorassa yhteydessä asian tultua ilmi, sillä kyse oli väkivaltaepäilytilanteesta. Tämä vaikuttaa epäsuotuisasti vuorovaikutussuhteeseen jatkossa ja luottamuksen katoamiseen.

Henkilöstö kertoi myös tilanteista, joissa työntekijä itse on ollut liian hyökkäävä ja yrittänyt painostaa vanhempaa liian pian myöntämään tai näkemään lapsen haasteet. Tilanteet ovat johtaneet joidenkin kohdalla yhteistyön katkeamiseen joko hetkellisesti tai jopa kokonaan. Tällöin on koettu, ettei toinen osapuoli ole tullut sensitiivisesti kohdatuksi ja että omaa suhtautumista on syytä tarkastella kriittisesti. Välillä henkilöstön eteen tulee myös yllättäviä tilanteita, joissa saatetaan esimerkiksi muilta perhettä kuntouttavilta tai hoitavilta tahoilta saada taustatietoa, johon on vaikea suhtautua neutraalisti. Se ettei aina tiedä miten asioihin tulee reagoida, on normaalia. Joissakin tilanteissa henkilöstö ei osaa vastata esitettyihin kysymyksiin. Tällöin oman epävarmuuden tai asiaan liittyvän tietämättömyyden voi reilusti

sanoittaa ja tuoda ilmi. Asioita voidaan selvittää myös yhdessä perheen kanssa. Haastavien tilanteiden läpikäynnissä ja jälkiselvittelyssä oman tiimin, esihenkilön ja toisinaan koko työyhteisön tuki on ensiarvoisen tärkeää.

5 Kehittämistyö

Kehittämistyötä pidetään yhtenä toiminnallisen opinnäytetyön toteuttamistapana, joka on ammattikorkeakouluissa vaihtoehtoinen tapa toteuttaa opinnäytetyö tutkimuksellisen opinnäytetyön sijasta. Kehittämistyössä yhdistyvät tutkimuksellinen raportointitapa ja käytännön toteutus. Kehittämistyö voi olla teemapäivän järjestämistä tai ohjaamista tai materiaalia, kuten opas, ohjelehtinen tai käsikirja. Kehittämistyössä tavoitteena on kehittää kohderyhmälle tai organisaatiolle tuotos, joka palvelee heidän tarpeitaan. (Kostamo, Airaksinen & Vilkkä 2022, 10-11.)

Kehittämistyö sisältää usein kaksi kirjallista osuutta. Ensimmäinen osuus sisältää kehittämistyön raportoinnin, joka on selonteko kehittämistyön etenemisestä. Tässä raportissa tulee käydä ilmi kehittämistyöhön liittyvät vaiheet, kehittämistyön aikana ilmenneet muutokset sekä lopullinen kehittämistyö. Toinen kirjallinen osuus sisältää kehitetyn tuotoksen eli itse kehittämistyön, joka toimitetaan toimeksiantajan käyttöön. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 82-83; Kostamo, Airaksinen ja Vilkkä 2022, 12.)

Kehittämistyö on kehittämisprosessi, joka toteutetaan yhdessä toimeksiantajan kanssa työympäristöön, jossa on havaittu kehittämisen tarvetta. Kehittämistyön prosessilla on selkeät vaiheet, jotka ovat suunnittelu, toteutus ja arviointi. Aluksi määritellään kehittämistyön tavoite ja tarkoitus, kohderyhmä ja menetelmät. Varsinkin kehittämistyössä huolellinen suunnitteluvaihe on tärkeä, jotta pysytään sovitusssa aikataulussa. (Kostamo, Airaksinen & Vilkkä, 2022 15-18.)

Kehittämispohjaisen opinnäytetyömme idea nousi varhaiskasvatuksen kentältä ilmenneestä tarpeesta. Toimeksiantajanamme toimii uudehko varhaiskasvatussyksikkö, jolla oli tarve yhteinäistä huolen puheeksi oton käytänteitä työyhteisössään. Kehittämistyömme tarkoituksena oli tuottaa huolen puheeksi ottamisen opas ja oppaan tavoitteena oli tukea varhaiskasvatuksen henkilöstöä huolen puheeksi ottamisen tilanteissa. Lähtökohtana oppaan rakentumiselle on toimeksiantajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön toiveet ja tarpeet, joten kehittämistyömme tutkimusmenetelmänä toimi haastattelut. Haastattelutulokset on avattu luvuissa 3.2 & 4.2. Seuraavissa luvuissa kuvaamme kehittämistyömme prosessin kulkua ja avaamme käyttämämme tutkimusmenetelmää opinnäytetyössämme.

5.1 Kehittämistyön menetelmä

Toiminnallisen opinnäytetyön aineiston keräämisessä voidaan käyttää laadullisen tutkimuksen elementtejä, koska laadullisen tutkimuksen perustana on ihminen ja hänen elinympäristönsä sekä niihin nivoutuvat merkitykset. Tutkimuksen yleisempiä aineistonkeruumenetelmiä voivat olla haastattelu, kysely, havainnointi tai dokumenteista kerätty tieto. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 83-85.) Käytimme puolistrukturoitua haastattelumenetelmää ja kysymykset liittyivät sisältöltään vuorovaikutukseen, vuorovaikutustilanteisiin sekä haastaviin tilanteisiin (liite 1). Lisäksi varhaiskasvatuksen henkilöstön haastattelukysymyksissä oli kysymys liittyen oppaan sisältöön. Vilkan (2021a, 124-125) mukaan puolistrukturoidun haastattelun ideana on, että kysymykset on mietitty etukäteen. Kysymykset ovat avoimia kysymyksiä, jotta saadaan mahdollisimman kattavia vastauksia. Tavoitteena avoimissa kysymyksissä on antaa haastateltavan vastata mahdollisimman vapaasti liittyen tutkittavaan aiheeseen.

5.2 Suunnittelu

Kehittämistyömme suunnittelu alkoi lokakuussa 2023 opinnäytetyösuunnitelman työstämisellä, jonka aikana myös kehitelimme haastatteluiden kysymykset. Suunnittelimme myös alustavaa aikataulua (kuva 2). Kuten Hakala (2022, 64-65) toteaa, aikataulussa pysyminen ja sen hallinta ovat tärkeitä opinnäytetyön etenemisen kannalta. Sen avulla pystytään hahmottamaan työmäärää ja jakamaan sitä tasaisesti.

Suunnitteluvaiheeseemme kuului myös varhaiskasvatuksen henkilöstön koehaastattelut. Koehaastatteluihin osallistui kolme varhaiskasvatuksen työntekijää. Kuten Vilka (2021b, 109-110) toteaa, kysymykset on hyvä testata ennen varsinaista haastattelua. Testaamisen avulla saadaan arvioitua kysymysten toimivuutta suhteessa tutkittavaan aiheeseen, kuten onko joukossa tarpeettomia kysymyksiä tai puuttuuko joku oleellinen kysymys sekä ovatko kysymykset selkeitä, täsmällisiä ja toimivia. Kysymysten testaaminen osoittautui onnistuneeksi, koska saimme niistä hyvää palautetta.

Opinnäytetyösuunnitelman opponoinnin ja ohjaavan opettajan hyväksynnän jälkeen haimme Vantaan kaupungilta tarvittavaa tutkimuslupaa. Odottaessamme päätöstä tutkimusluvasta, täydensimme teoriaosuutta. Etsimme lisää tietoa aiheesta osallistumalla Laurean kirjaston tarjoamaan tiedonhakupajaan. Saimme tutkimusluvan marraskuussa 2023, jonka jälkeen sovimme varhaiskasvatushenkilöstön ja kokemusasiantuntijoiden haastatteluita.

Kuva 2: Aikataulu

5.3 Toteutus

Toteutuksemme lähti liikkeelle joulukuussa 2023 varhaiskasvatuksen henkilöstön ja toimeksiantajan haastatteluilla, joiden avulla saimme kuvan siitä mitä tilatun oppaan tulisi sisältää jotta, se vastaisi heidän toiveitaan ja tarpeitaan. Lisäksi haastattelimme koulutettuja perheellisiä kokemusasiantuntijoita, jotta saimme kuvan, kuinka ihmiset toivovat tulevansa kohdatuksi, kun haastavat asiat otetaan puheeksi. Hirschovits-Gerzin, Sihvon, Karjalaisen & Nurmelan (2019, 11-12) mukaan koulutetuilla kokemusasiantuntijalla tarkoitetaan henkilöä, jolla on omakohtaista kokemusta joko riippuvuuksista, sairauksista tai muista sosiaaliseen syrjäytymiseen altistavista tekijöistä ja joka on osallistunut kokemusasiantuntijakoulutukseen. Kokemusasiantuntijat voivat tarjota arvokasta tietoa ja näkökulmaa sosiaali- ja terveystalvelujen kehittämiseen ja parantamiseen. Kokemusasiantuntijoiden tarkoituksena on tukea muita samankaltaisia kokemuksia kokeneita ja edistää ymmärrystä ja toipumista kyseisestä aiheesta. Kokemusasiantuntijan vahvuus perustuu omaan kokemukseensa ja asiantuntemukseensa.

Alkuperäisen suunnitelmamme mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstön yksilöhaastattelut muuttuivat toimeksiantajan toiveesta ryhmähaastatteluiksi. Loppujen lopuksi jouduimme luopumaan ryhmähaastattelusta, koska haasteeksi nousivat julkisen liikenteen lakko, aikataulusongelmat ja sairastumiset. Ryhmähaastattelu muuttui yksilö- ja sähköpostihaastatteluiksi. Toteutimme yhden varhaiskasvatuksen työntekijän haastattelun yksilöhaastatteluna. Sähköpostihaastatteluja lähetettiin yhteensä kahdeksan, joista saimme seitsemään vastaukset. Kanasen (2015, 186-187) mukaan etuna sähköpostihaastattelussa on, että sen voi lähettää nopeasti haastateltaville ja aineisto saadaan valmiiksi jo kirjallisessa muodossa sekä haastateltavalla on enemmän aikaa pohtia vastauksiaan.

Toteutimme kolmen perheellisen kokemusasiantuntijan haastattelut alkuperäisen suunnitelman mukaan yksilöhaastatteluina. Heille esitetyt kysymykset liittyivät sisällöltään vuorovaikutukseen, vuorovaikutustilanteisiin sekä haastaviin tilanteisiin (liite 1). Halusimme näiden kysymysten avulla selvittää, kuinka vuorovaikutussuhdetta on heidän kanssaan rakennettu ja mitkä elementit heidän kohdallaan ovat vaikuttaneet luottamuksellisen vuorovaikutussuhteen syntymiseen sekä jotta saisimme kuvan, kuinka ihmiset toivovat tulevansa kohdatuksi, kun haastavat asiat otetaan puheeksi. Kaksi haastateltavista kohdattiin kasvotusten ja haastattelut nauhoitettiin. Yksi haastatteluista käytiin Teamsin kautta, joka tallennettiin. Näissä haastatteluissa huomasimme haasteita aikataulujen yhteensovittamisessa. Tuomi & Sarajärvi (2018, 86) toteavat haastatteluiden vievän aikaa, kuten niistä sopiminen sekä itse haastattelutilanne. Myös haastatteluaineiston purkaminen on työlästä ja hidasta toimintaa.

Perheelliset kokemusasiantuntijat valikoituivat haastateltaviksi sen perusteella, että heillä on runsaasti näkemystä haastavista tilanteista sekä niiden käsittelystä. Halusimme syventää käsitystämme ja ymmärrystämme tutkimastamme aihekokonaisuudesta haastattelemalla

kokemusasiantuntijoita, joilla kullakin oli kokemusta huolen puheeksi ottamisen tilanteista. Näiden haastatteluiden kautta saimme arvokasta tietoa siitä, miten ihmiset toivovat tulevana kohdatuksi tilanteissa, joissa haastavia asioita otetaan heidän kanssaan puheeksi. Lisäksi opinnäytetyömme raporttia on säännöllisesti lukenut myös ulkopuolinen lukija, jolta olemme saaneet tärkeää palautetta tekstin sisällöstä ja ymmärrettävyydestä.

5.4 Oppaan työstäminen

Kun saimme kaikki haastattelut suoritettua, aloitimme tammikuussa 2024 suunnittelemaan oppaan sisältöä yhdessä toimeksiantajan kanssa. Oppaan tekstiosuutta aluksi hahmottelimme Word-pohjalle ja työstimme Power Point-pohjalle raakaversion oppaasta. Erityisesti otimme huomioon toimeksiantajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön toiveet ja tarpeet oppaan sisällöstä sekä opinnäytetyön teoriapohjan. Varhaiskasvatuksen henkilöstö toivoi oppaaseen apukysymyksiä keskustelun aloitukseen ja eteenpäin viemisen tueksi. Haastatteluiden mukaan toivottiin selkeää kuvausta huolen puheeksi ottamisen prosessista vaihe vaiheelta, ohjeita vuorovaikutukseen, käytännön esimerkkejä haastavista tilanteista, tärkeiden yhteistyötahojen yhteystiedot.

Toimeksiantaja toivoi oppaasta helppo lukuista ja lukijaystävällistä, koska opasta käyttävästä henkilöstöstä noin puolet on vieraskielisiä. Oppaan toivottiin olevan käytännön läheinen, joka sisältäisi huolen puheeksi otton vaiheita ja esimerkki tarinan huolen puheeksi otton tilanteesta. Lisäksi toivottiin apukysymyksiä keskustelun tueksi. Keskustelimme myös siitä, että opas on vain varhaiskasvatuksen henkilöstön käyttöön eikä sitä esitellä vanhemmille. Toimeksiantaja toivoi, ettei opas ole liian pitkä, sillä muutoin sen käyttö jää vähäiseksi. Samalla toimeksiantaja toi esille sen, että valmista opasta aiotaan heillä käyttää yhtenä pedagogisen toiminnan kulmakivenä seuraavien vuosien aikana, jotta opas tulisi koko työyhteisölle tutuksi ja jäisi näin varmemmin työntekijöiden käyttöön. Toimeksiantaja toivoi, että opas pohjautuisi Eriksonin & Arnkilin (2012) huolen puheeksi otton ennakointimenetelmään ja huolen puheeksi otton vyöhykkeistöön. Lisäksi toimeksiantajalle toimitettuun versioon liitettiin Vantaan arvot ja työyhteisön yhteiset pelisäännöt. Tämä arvot ja pelisäännöt sisältävä osuus on poistettu opinnäytetyöraporttiin liitetystä oppaasta toimeksiantajan toiveesta.

Toimeksiantaja antoi positiivista palautetta opinnäytetyön suunnitelman laajasta ja kattavasta teoriaosuudesta. Yhdessä sovimme, että itse oppaaseen teoriaa tulee hyvin tiivistetysti ja huolen puheeksi ottamista käsitellään napakasti ja ytimekkäästi. Opasta on käytetty toimeksiantajan ja henkilöstön luetettavana useita kertoja sen valmistumisprosessin aikana. Oppaan raakaversion ulkoasu miellytti toimeksiantajaa jo heti aluksi. Lisäksi hän toivoi, että oppaasta tulisi selkeä eikä siinä ole liikaa tekstiä.

Toteutimme oppaan Canva-ohjelmalla, joka on graafisen suunnittelun verkkotyökalu. Valmis opas on sähköisessä muodossa, jotta sitä olisi mahdollisimman helppo muokata jatkossa, jos

esimerkiksi eri toimijoiden linkit tai puhelinnumerot muuttuvat. Sähköisenä versiona opas on helppo jakaa työyhteisön yhteisiin Teams-tiedostoihin. Tällöin se on kaikkien saavutettavissa ja se on esimerkiksi helppo tulostaa tarvittaessa paperiseksi versioksi. Opasta on tarkoitus työstää ja arvioida yhdessä toimeksiantajan ja varhaiskasvatuksen henkilöstön kanssa. Sähköiseen versioon on tarvittaessa myös mahdollisuus lisätä tai poistaa tietoa. Lisäksi sovimme toimeksiantajan kanssa, että esittelemme valmiin oppaan henkilöstölle ja perehdytämme heitä sen käyttöön opinnäytetyön valmistumisen jälkeen toukokuussa 2024.

5.5 Oppaan palaute ja arviointi

Toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksen kehittämisessä on tärkeää käydä jatkuvaa vuorovaikutusta toimeksiantajan ja kohderyhmän kanssa. Kehittämisen aikana on hyvä keskustella, arvioida ja tukea. Kehittämisessä tapahtuu jatkuvaa palautteen antamista ja sen vastaanottamista. Palautetta olisi tärkeää saada koko kehittämisprosessin aikana koko prosessista sekä tuotoksesta. Palautetta olisi myös tärkeää saada kehittämistyön päätyttyä. (Kostamo, Airaksinen & Vilkkä 2021, 71.) Arviointia on toteutettu yhdessä toimeksiantajan kanssa koko oppaan valmistumisprosessin ajan. Näin toimeksiantajalla on ollut mahdollisuus vaikuttaa oppaan sisältöön ja rakentumiseen. Oppaan raakaversioita on lueteltu useaan kertaan työntekijöillä ja toimeksiantajalla. Oppaan raakaversiota on kehitetty ja korjattu työntekijöiden ja toimeksiantajan ehdotusten myötä. Opasta lukivat myös henkilöt, joilla ei ole aiempaa kokemusta huolen puheeksi oton tilanteista. Näin saatiin arvokasta palautetta oppaan selkeydestä ja siitä, että sisältö antoi selkeän kokonaiskuvan huolen puheeksi oton prosessin etenemisestä.

5.5.1 Oppaan väliarviointi

Tammi-helmikuussa 2024 koostimme oppaasta raakaversioon, jota esittelimme toimeksiantajalle ja työyhteisön henkilöstölle (kuva 3). Pyysimme oppaasta kirjallista avointa palautetta sähköpostitse. Väliarviointiin osallistui kolmetoista henkilöä, joista viisi oli vieraskielisiä. Opasta pidettiin selkeänä ja helppo lukuisena. Opas vastasi raakaversio vaiheessa jo henkilöstön odotuksia. Opas sai myös kehuja visuaalisuudesta ja ulkoasun ilmavuudesta. Kehitysehdotuksina oppaan toimintakaavioon toivottiin mainintaa ilmoitusvelvollisuudesta. Lisäksi toivottiin opastusta tilanteisiin, joissa puheeksi otto ei suju odotetulla tavalla vaan se on syytä keskeyttää ja siirtää toiseen ajankohtaan.

Helmikuun 2024 puolivälissä opas lähti toiselle arviointikierrokselle toimeksiantajalle ja henkilöstölle. Työstimme oppaaseen toimeksiantajan toivoman esimerkki tarinan työntekijän huolesta, mutta se osoittautui liian haastavaksi vieraskielisten työntekijöiden luettavaksi ja ymmärrettäväksi. Tästä syystä esimerkkitarina poistettiin oppaasta lopulta kokonaan. Lisäksi lyhensimme

ja selkeytimme opasta vielä lisää, työntekijöiden suomen kielen taitotasoa vastaavaksi. Muutos koettiin hyväksi ja se selkeytti opasta.

Saimme toimeksiantajalta palautetta oppaan raakaversiosta. Oppaan ulkoasu koettiin erittäin selkeäksi. Palautteen mukaan oppaasta muotoutuu työväline, joka on sisällöltään selkeä ja portaittain etenevä. Oppaassa tulee hyvin esille se, että valmistelu ja tilanteen jälkeen keskustelun läpikäynti ovat todella tärkeitä vaiheita. Toimeksiantajan mielestä huolen vyöhykkeet ovat hyvä pohdinnan väline ja toimii hyvänä pohjana, kun tiimi pohtii huolen tasoa. Prosessin etenemisestä kertova toimintakaavio koettiin selkeäksi. Kehittämisehdotuksena toimeksiantaja teki saman huomion, kuin työntekijät ja toivoi oppaaseen osiota siitä, miten toimia, jos keskustelu ei etene tai ole rakentavaa. Lisäksi päädyimme yhdessä toimeksiantajan kanssa lisäämään oppaaseen linkin, joka ohjaa henkilöstöä lastensuojeluilmoituksen tekemisessä. Tämä sen vuoksi, koska toimeksiantajan mukaan lastensuojeluilmoituksen tekemisen käytännöt eivät ole kaikille työntekijöille selkeitä. Muuten toimeksiantaja oli kokonaisuuteen tyytyväinen ja ilmaisi samalla toiveensa siitä, että haluaa jakaa valmista opasta alueen muihin varhaiskasvatusyksiköihin. Tässä vaiheessa opas siirrettiin Power Pointista Canva-ohjelmaan lopullista viimeistelyä varten.

Sisällysluettelo

1. Dialogisuus	7. Apukysymyksiä keskustelun tueksi
2. Askeleita arvostavaan kohtaamiseen	8. Pohdintaa keskustelun jälkeen
3. Haastavia tilanteita	9. Huolen vyöhykkeistö
4. Ilmoitusvelvollisuus	10. Toimintakaavio
5. Miten ottaa huoli puheeksi?	11. Tärkeitä yhteystietoja
6. Valmistaudu keskusteluun menetelmän avulla	

Kuva 3: Raakaversio oppaan sisällysluettelo

5.5.2 Valmis opas

Kehittämistyön tarkoituksena oli tuottaa Vantaan kaupungin Koivukylän päiväkodin henkilöstön käyttöön opas huolen puheeksi otton tilanteiden tueksi. Oppaan tavoitteena on tukea henkilöstöä haastavien asioiden puheeksi ottamisen tilanteissa ja yhtenäistää työyhteisön

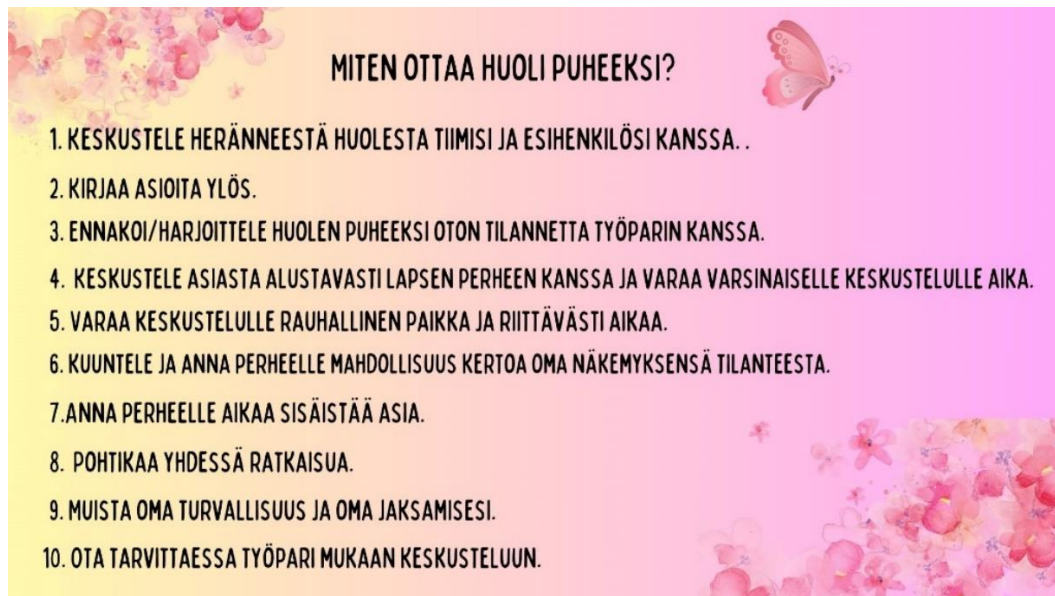
toimintatapoja näissä kohtaamisissa sekä vahvistaa henkilöstön ja perheiden välistä vuorovaikutusta. Opas kantaa nimeä huolen puheeksi ottamisen opas- varhaiskasvatuksen henkilöstölle. Oppaassa on yhteensä 16 sivua sisältäen kansilehden, saatesanat, sisällys- ja lähdeluettelon (kuva 4). Valmis opas toimitettiin varhaiskasvatusyksikköön maaliskuussa 2024.

Oppaan tarkoitus on tukea varhaiskasvatuksen henkilöstöä huolen puheeksi oton tilanteissa. Opasta rakentaessa apuna on käytetty Esa Erikssonin ja Tom Erik Arnkilin (2012) Huoli puheeksi opasta. Oppaan alussa avataan dialogisuuden ja arvostavan kohtaamisen käsitteitä, koska vuorovaikutustaidot ovat varhaiskasvatushenkilöstön tärkein työkalu. Lisäksi olemme koonneet oppaaseen vinkkejä vuorovaikutuksen vahvistamiseen.

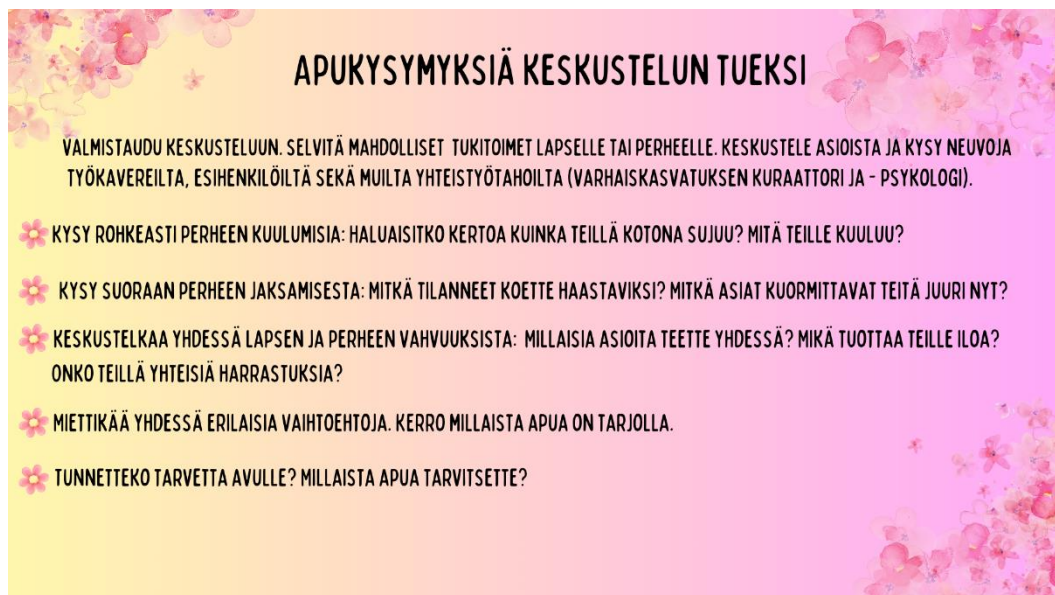
Oppaan seuraavassa osiossa käsittelemme esimerkkejä haastavista tilanteista varhaiskasvatuksessa. Tämän jälkeen käsittelemme henkilöstön lakisäateistä ilmoitusvelvollisuutta. Tämän jälkeen opas etenee ”miten ottaa huoli puheeksi” osioon (kuva 5). Tähän olemme koonneet, miten huolen puheeksi ottaminen etenee. Seuraavaksi avaamme Erikssonin ja Arnkilin (2012, 12-17) kehittämän huolen puheeksi oton ennakoitimenetelmän, joka pitää sisällään heidän luomiaan apukysymyksiä. Apukysymysten avulla henkilöstö voi valmistautua keskusteluun ja arvioida keskustelua jälkikäteen. Lisäksi olemme koonneet osioon konkreettisia apukysymyksiä (kuva 6), joiden avulla keskustelua voi viedä eteenpäin ja neuvoja, miten toimia, jos keskustelu ei suju odotetulla tavalla. Lisäksi opas sisältää huolen vyöhykkeistön, jonka avulla omaa huolen tasoa voi pohtia. Oppaan loppuun olemme koonneet toimintakaavion, jossa on tiivistetty taulukon muotoon toimintaohjeet siitä, miten toimia ja kuka toimii, kun huoli heittää sekä tärkeät yhteystiedot.

SISÄLLYSLUETTELO	
1. DIALOGISUUS	7. APUKYSYMYKSIÄ KESKUSTELUN TUEKSI
2. ASKELEITA ARVOSTAVAAN KOHTAAMISEEN	8. MITEN TOIMIA, KUN KESKUSTELEU EI ETENE
3. HAASTAVIA TILANTEITA VARHAISKASVATUKSESSA	9. POHDINTAA KESKUSTELUN JÄLKEEN
4. MEILLÄ KAIKILLA ON ILMOITUSVELVOLLISUUS	10. HUOLEN VYÖHYKKEISTÖ
5. MITEN OTTAA HUOLI PUHEEKSI?	11. TOIMINTAKAAVIO
6. VALMISTAUDU KESKUSTELUUN MENETELMÄN AVULLA	12. TÄRKEITÄ YHTEYSTIETOJA

Kuva 4: Valmiin oppaan sisällysluettelo

Kuva 5: Miten ottaa huoli puheeksi?

Kuva 6: Apukysymyksiä keskustelun tueksi

5.5.3 Valmiin oppaan arviointi

Valmiin oppaan arviointiin osallistui toimeksiantajan lisäksi kolmetoista työyhteisön jäsentä, joista kuusi oli vieraskielisiä. Palaute pyydettiin sähköpostitse, joka sisälsi kolme kysymystä: vastaako oppaan sisältö odotuksianne, onko opas selkeä ja helposti ymmärrettävä sekä kuinka jatkossa kehittäisitte opasta (liite 2).

Opas koettiin asteittain hyvin eteneväksi ja helposti seurattavaksi. Siinä oli hyvin kerrottu mitä kaikkia asioita pitää ottaa huomioon ennen ja jälkeen keskustelun. Opas koettiin erittäin tärkeäksi työkaluksi varhaiskasvatuksen uran alussa oleville työntekijöille, joilla ei ole aiempaa kokemusta huolen puheeksi oton tilanteista. Erytisen paljon pidettiin valmiista ja konkreettisista apukysymyksistä, joiden avulla keskustelua voi viedä eteenpäin. Kaiken kaikkiaan opas koettiin käytännön läheiseksi ja sen koettiin antavan uutta tietoa ja vahvistavan omaa osaamista. Oppaan ulkoasu koettiin lukijaystävälliseksi ja miellyttäväksi.

Opas on erittäin hyvä ja hyödyllinen työntekijöille, varsinkin niille, joilla ei ole pitkää kokemusta alalta. Sen avulla he voivat oppia toimimaan, jos kohtaavat jotain tällaista tai jos herää huoli. Kirjoititte sen helpolla ja ymmärrettävällä kielellä. Kiitoksia.

Opas on looginen kokonaisuus ja etenee johdonmukaisesti. Sieltä löytyy apu moneen kysymykseen ja se auttaa valmistautumisessa perheen kohtaamiseen. Ennen kaikkea opas korostaa mielestäni hyvällä tapaa valmistautumisen tärkeyttä. En kaipaa tähän mitään lisäyksiä. Ulkoasu on myös hieno!

Hyvä paketti. Varmasti tulen käyttämään. Vuorovaikutus kohta oli tärkeä. Ei tarvitse lisätä mitään. Mahtavaa työtä!

Kätevä ja napakka paketti. Voisi hyvin myös hyödyntää muissa työyhteisöissä, muokkaamalla oman yksikön tarpeisiin.

Toimeksiantajan mukaan käytäntö osoittaa, miten monikielinen työyhteisö ottaa oppaan haltuun. Käyttökokemuksen kerääminen mahdollistaa oppaan tarvittavan räätälöinnin ja yksinkertaistamisen opinnäytetyön valmistumisenkin jälkeen.

Opas tulee toimimaan työyhteisössämme turvatyökaluna.

6 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusetiikan perustana toimivat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuullisuus (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023, 11). Tutkimusetiikalla tarkoitetaan aineiston luotettavuuden tarkastelua koko prosessin ajan (Kuula 2011, 24). Hyvän tutkimustavan mukaan tutkijan tulee myös huolehtia siitä, että hänellä on asianmukaiset tutkimusluvut (Kananen 2015, 276). Tutkimuksen luotettavuuteen sekä tarkistettavuuteen vaikuttavat oleellisesti myös aineistonkeruutapa ja aineiston käsittely sekä aineiston asianmukainen hävittäminen (Kuula 2011, 24).

Raportoinnissa on hyvä ottaa huomioon lukijaystävällinen ja selkeä kirjoitustyyli (Tuomi & Sarajärvi 2018, 184). Tutkijan on tärkeä muistaa aineiston anonymisointi, eli aineistosta

poistetaan kaikki tutkittavan tunnistetiedot (Kananen 2015, 133). Lisäksi tutkimusetiikka käsittelee tutkittavien henkilöiden ihmisarvon ja itsemääräämisoikeuden kunnioittamista. Tutkimuksesta ei saa aiheutua tutkittavalle haittaa. On tärkeää huomioida, ettei tutkimus loukkaa kohderyhmäänsä. (Kuula 2011, 24.)

Tutkijan olisi hyvä muistaa toisten tutkijoiden aineiston asianmukainen käyttö sekä heidän työnsä arvostaminen ja kunnioittaminen (Tuomi & Sarajärvi 2018, 150). Tutkijan tulee välttää vilppiä. Vilpin tunnusmerkkejä tieteellisessä toiminnassa ovat sepittäminen, vääristely ja plagiointi. Kun aineisto on tekaistu, puhutaan sepittämisestä. Vääristelyllä tarkoitetaan, että alkuperäisiä löydöksiä muokataan eli tutkimustietoja muutetaan ja näin ollen löydökseen perustuva tulos vääristyy. Plagioinnilla tarkoitetaan, että toisen työtä lainataan luvottomasti ilman asian mukaisia viittauksia. Tutkijan täytyy siis muistaa, että kun hän käyttää toisten tutkijoiden tekemiä tekstejä, täytyy niihin aina tehdä asianmukaiset lähdeviittaukset. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023, 16-17.)

Opinnäytetyössämme noudatettiin rehellisyyttä, tarkkuutta ja arvostusta. Tämä näkyi seuraavasti opinnäytetyössämme. Työskentelimme toimeksiantajan arvojen ja toimintakulttuurin mukaisesti. Huomioimme yksityisyydensuojan niin, ettemme keränneet työntekijöiltä minikäänlaisia tunnistetietoja, joista heidät voitaisiin tunnistaa. Koko opinnäytetyön prosessin ajan pyrimme selkeään, läpinäkyvään ja asialliseen raportointiin. Lisäksi kävimme arviointi keskustelua oppaan sisällöstä koko prosessin ajan, jotta opas vastasi toimeksiantajan tarpeita ja toiveita. Vilkan ja Airaksisen (2003, 51) mukaan valittaessa toiminnallisen opinnäytetyön toteutustapaa, on tärkeää huomioida mikä idea palvelee parhaiten kohderyhmää.

Tutkimuksen luotettavuutta arvioitaessa on hyvä ottaa huomioon, että tutkimustulokset vastaavat tutkimukseen osallistuneiden ihmisten käsityksiä tutkittavasta aiheesta (Kananen 2015, 359). Lisäksi löytämämme tutkimusmateriaali tukee keräämiämme haastattelutuloksia. Tuomen & Sarajärven (2018, 163) mukaan luotettavuutta lisää myös, että tutkijalla on mielenkiinto tutkittavaan aiheeseen sekä se että, tutkija on tietoinen omista lähtökohdistaan tutkimuksen toimijana.

7 Pohdinta

Varhaiskasvatuksessa ollaan päivittäin tekemisissä lapsen ja hänen perheensä kanssa, joten henkilöstön rooli lasten ja perheiden tuen tarpeen tunnistajana onkin keskeinen. Lisäksi varhaiskasvatuksella on tärkeä rooli lapsen kehityksen, hyvinvoinnin ja oppimisen kannalta. Näin ollen opinnäytetyömme aihe on tärkeä ja voisi todeta aiheen olevan aina ajankohtainen.

Jos huoli lapsesta tai perheestä herää, on tärkeää tuoda huoli ajoissa esille. Varhaiskasvatuksen henkilöstö saattaa kokea huolen puheeksi ottamisen vaikeaksi ja usein koetaan, että se

vaikuttaa negatiivisesti vuorovaikutussuhteeseen perheen kanssa. Siksi koimme tärkeäksi tehdä huolen puheeksi ottamisen oppaan, jonka kehys kulkee vuorovaikutuksen ja arvostavan kohtaamisen parissa. Varsinkin tutkiessamme aihetta nousi esille vahvasti kasvatusyhteistyön rooli ja sen rakentuminen vakaalle pohjalle.

7.1 Opinnäytetyöprosessin arviointia

Vuorovaikutustaitojen merkitys nousee usein esille varhaiskasvatuksessa ja sitä pidetään henkilöstön tärkeänä työkaluna. Tutkimuksemme vahvisti käsitystämme siitä, että vuorovaikutustaitojen ylläpitäminen ja harjoittaminen on tärkeää läpi elämän. Harjoittelun merkitys nousi esille myös keräämässämme tutkimusmateriaalissa. HavaitSIMME, että huolen puheeksi otton tilanteiden ennakointi ja harjoittelu tuovat varmuutta ja osaamista varsinaisen keskustelun läpiviemiseen. Oppaan työstämisyvaiheessa nousi esille harjoittelun tärkeys ja työyhteisön tuki sekä mahdollisuus oppia toiselta ammatillisten keskusteluiden kautta. Tällä hetkellä huolen puheeksi ottaminen koetaan usein vaikeaksi, joten harjoittelun kautta siitä voisi tulla osa luontevaa toimintaa. Vaikka jokainen meistä tekee työtä omalla persoonallaan, on tärkeää, että työyhteisöllä on yhtenevät toimintaohjeet huolen puheeksi otton tilanteisiin. Tämä tuo varmuutta asioiden hoitamiseen ja eteenpäin viemiseen.

Prosessin aikana opimme paljon vuorovaikutuksesta ja kasvatusyhteistyöstä tutkiessamme haastavien tilanteiden puheeksi ottoa varhaiskasvatuksessa. Vahvasti esille nousi kasvatusyhteistyön ja vuorovaikutuksen merkitys. Työtä tehdessä kiinnitimme aiempaa enemmän huomiota omiin vuorovaikutustaitoihimme. Varsinkin kuuntelemisen taito huolen puheeksi otton tilanteissa on tärkeää. Kun perhe tulee kuulluksi ja saa kertoa omia näkemyksiä käsiteltävästä asiasta, toteutuu samalla arvostava kohtaaminen.

Kuten jo teoria osuudessa todetaan, on huolellinen suunnitteleminen tärkeä osa kehittämistyötä. Varsinkin päivämääristä sopiminen ja niistä kiinni pitäminen on tärkeää, koska opinnäytetyö on kokonaisuudessaan laaja ja aikaa vievä prosessi. Prosessin aikana tuli vastaan myös erilaisia vastoinkäymisiä. Meille oli tärkeää aloittaa opinnäytetyö prosessi ajoissa, jotta meillä olisi aikaa tehdä työtä huolellisesti. Teoriaosuuden kasaaminen tuntui ajoittain vaikealta. Opinnäytetyömme käsitteiden rajaaminen tuotti alussa hieman ongelmia, koska käsitteet olivat keskenään samankaltaisia. Varsinkin vuorovaikutus itsessään on laaja käsite kokonaisuudessaan. Teoriatietoa löytyi runsaasti, mutta haasteena koimme tuoreen lähdekirjallisuuden monipuolisen puuttumisen. Jotta löysimme tuoreempia tutkimuksia ja lähdekirjallisuutta, niin jouduimme hieman kiertämään omaa aihettamme ja hakemaan kirjallisuutta ja tutkimuksia laajasti liittyen varhaiskasvatuksen kenttään. Toisaalta havaitSIMME, että lähdekirjallisuus ja tutkimusten tulokset eivät ole vanhentuneet vuosien saatossa. Tätä tuki myös meidän oman tutkimuksemme haastatteluiden tulokset. Prosessin aikana opimme etsimään tietoa ja

valikoimaan sitä luotettavista lähteistä. Koimme tiedon etsimisen mielekkääksi ja sen edistävän omaa osaamista.

Oppaan päälähteenä käyttämästämme Erikssonin ja Arnkilin teoksesta on tehty uusi yhdestoista painos tammikuussa 2024. Tässä työssä on käytetty vuoden 2012 kahdeksatta painosta saatavuus syistä. Tarkistimme kustantajalta sähköpostitse, ettei oppaan sisältöä ole muutettu tämän kahdeksannen painoksen jälkeen.

Oppaan työstäminen sujui hyvin koko prosessin ajan. Saimme toimeksiantajalta ja työyhteisöltä rakentavaa ja kattavaa palautetta oppaan työstämisvaiheessa. Oppaan kokoamisessa haastavinta oli pitää opas helppolukuisena. Opas piti koota, niin että asiasisältö ja helppolukuisuus säilyivät. Tähän auttoi se, että opas kävi myös vieraskielisten työntekijöiden arvioitavana. Lisäksi työskentelyämme auttoi palaute, jota saimme henkilöiltä, jotka eivät työskentele varhaiskasvatuksessa ja joille huolen puheeksi ottaminen ei ole tuttu aihe. Opasta pidettiin selkeänä ja ymmärrettävänä se antoi hyvän kokonaiskuvan huolen puheeksi oton prosessista.

Saamamme palautteen mukaan oppaassa tulee hyvin esille se, kuinka tärkeää on kohtaamisen valmistelu ja tilanteen läpikäynti jälkikäteen. Toimeksiantaja uskoo, että loogisesti etenevä yksinkertaisen selkeä opas tulee olemaan tärkeä työväline henkilöstölle. Varsinkin henkilöille, joilla ei ole vielä kokemusta huolen puheeksi ottamisen tilanteista. Oppaan työstäminen oli mielekästä ja palkitsevaa, koska opas koettiin hyödylliseksi ja tärkeäksi työvälineeksi tulevaisuudessa.

Meille täysin ulkopuolisen lukijan antaman rakentavan palautteen merkitys opinnäytetyön raportista oli ensiarvoisen tärkeää tätä prosessia eteenpäin vietäessä. Itse tutkijana sokeutuu helposti omalle tekstille. Kaipasimme palautetta varsinkin tekstin luettavuudesta ja selkeydestä sekä siitä, että lukija ymmärtää tekstin kuten olemme sen tarkoittaneet.

7.2 Kehittämisehdotukset

Huomasimme opinnäytetyöprosessin aikana, että huolen puheeksi oton oppaita on tehty useita erilaisia. Pohdimme jäävätkö oppaat aidosti työyhteisöjen käyttöön ja tuleeko niistä työvälineitä henkilöstölle. Olisi mielenkiintoista, jos joku lähtisi tutkimaan tätä aihetta tarkemmin ja tuottaisi tästä tutkimustulosta. Tästä saisi joku hyvän aiheen opinnäytetyölleen.

Kehittämisehdotukseksi jatkoa ajattelen, näkisimme, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle olisi hyvä järjestää koulutusta tuotetun oppaan pohjalta huolen puheeksi oton tilanteisiin. Koulutuksen kautta henkilöstö saisi rohkeutta ja varmuutta näiden asioiden käsittelyyn ja läpikäymiseen perheiden kanssa. Tätä ajatusta tukee myös Karjalaisen (2009) Pro gradu-tutkielman tulos, jonka mukaan työntekijät kokevat, ettei esille nousutta huolta tule ohittaa,

eikä huolen puheeksi ottamista tule pitkittää. Huolta ei myöskään pidä siirtää toisille työntekijöille. Työntekijät ovat kokeneet, että huolen herätessä kannattaa pohtia miten tilannetta lähdetään käsittelemään. Tilanteen jäsentelyä varten kehitetty huolen puheeksi oton menetelmä koettiin hyödyllisenä sillä se toi tilanteisiin varmuutta ja turvallisuutta. Työntekijät kokivat, ettei keskusteluun tule lähteä valmistautumatta. Koulutuksen myötä työntekijät ovat rohkaistuneet keskustelemaan heränneestä huolesta ja oppineet ennakoimaan puheeksi oton tilanteita työyhteisössä aiempaa enemmän. Lisäksi itse teimme havainnon siitä, että oppaasta olisi hyödyllistä tehdä kielikäännöksiä. Näiden avulla monikielisen työyhteisön jäsenet voisivat sisäistää oppaan sisällön omalla äidinkielellään.

Lähteet

Painetut:

- Ahonen, L. 2017a. Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ahonen, L. 2017b. Vasun käyttöopas. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Eriksson, E. & Arnkil, T.E. 2012. Huoli puheeksi. Opas varhaisista dialogeista. 8. painos. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinninlaitos.
- Hakala, J.T. 2022. Hyvä, parempi valmis. Opinnäytetyöopas korkeakouluille. Gaudeamus: Helsinki.
- Heinonen, H., Iivonen, E., Korhonen, M., Lahtinen, N., Muuronen, K., Semi, R. & Siimes, U. 2016. Lasten oikeudet ja aikuisten vastuut varhaiskasvatuksessa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Huhtanen, K. 2004. Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Tampere: Vastapaino.
- Huhtanen, K. 2007. Kun huoli herää. Varhainen puuttuminen koulussa. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ilmakunnas, I., Kauppinen, T. & Moisio, P. 2022. Huono-osaisuus jatkuu sukupolvelta toiselle: Tarkastelussa nuorten aikuisten toimeentuloasiakkuus. Teoksessa Kallio, J. & Hakovirta, M. (toim.) Lapsiperheiden köyhyys & huono-osaisuus. Tampere: Vastapaino, 199-223.
- Isotalus, P. & Rajalahti, H. 2017. Vuorovaikutus johtajan työssä. Helsinki: Alma media.
- Järvinen, M., Laine, A. & Hellman-Suominen, K. 2013. Varhaiskasvatusta ammattitaidolla. Helsinki: Kirjapaja.
- Kangas, J., Lastikka, A-L. & Karlsson, L. 2021. Voimauttava varhaiskasvatus. Leikkivä, osallinen ja hyvinvoiva lapsi. Helsinki: Otava.
- Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitan opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kankaanpää, H., Laakso H. & Vikkula, S. 2021. Kasvata vaikutusvaltaasi- vahvan vaikuttamisen opas. Helsinki: Kauppakamari.
- Karila, K. 2006. Kasvatuskumppanuus vuorovaikutussuhteena. Teoksessa Karila, K., Alasuutari, M., Hännikäinen, M., Nummenmaa, A.M. & Rasku-Puttonen, H. Kasvatusvuorovaikutus. Tampere: Vastapaino, 91-108.
- Karjalainen, S. 2009. Kasvatuskumppanukset dialogissa. Päivähoidon ammattilaisten kokemuksia kohtaamisista vanhempien kanssa. Oulun yliopisto. Kasvatustiede. Oulu.
- Kauppi, R. 2005. Vuorovaikutus ja sosiaaliset taidot. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Kerola, K. & Sipilä, A-K. 2017. Haastava käyttäytyminen - muutoksen mahdollisuus. Oulu: Valteri-koulu.
- Kostamo, P., Airaksinen, T. & Vilkkä, H. 2022. Kirjoita itsesi asiantuntijaksi. Opas toiminnalliseen opinnäytetyöhön. Helsinki: Art House Oy.

- Kuula, A. 2011. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 2.painos. Tampere: Vastapaino.
- Mäki-Asiala, M. 2022. Tuletteko vastaan? Teoksessa Heiskanen, N. & Syrjämäki, M. (toim.). Pienet tuetut askeleet. Varhaiskasvatuksen uudistuva tuki ja kehittyvät käytännöt. Jyväskylä: PS-kustannus, 298-299.
- Mäkisalo-Ropponen, M. 2011. Vuorovaikutustaidot sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi.
- Määttä, P. & Rantala, A. 2022. Tavallisen erityinen lapsi. Kasvun ja hyvinvoinnin tukeminen yhdessä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Helsinki: Gaudeamus.
- Nivala, E. & Ryyänen, S. 2019. Sosiaalipedagogiikka: Kohti inhimillisempää yhteiskuntaa. 2. painos. Helsinki: Gaudeamus.
- Oksanen, J. 2014. Motivointi työvälteenä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Pupita-Mattila, K. 2007. Arvostava kohtaaminen. Arjessa, auttamistyössä ja työyhteisössä. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ranta, S. 2021. Kasvun juuret. Miten tuen lapsen oppimista ja hyvinvointia? Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sandberg, E. 2022. Haastava käyttäytyminen - Vahvuusperustainen ja ratkaisukeskeinen työote. Helsinki: ES Pedagogica Oy
- Söderholm, A. & Kivitiie-Kallio, S. 2012. Lapsen kaltoinkohtelu - ihmisoikeuskysymys ja kansanterveysongelma. Teoksessa Söderholm, A. & Kivitiie-Kallio S. (toim.). Lapsen kaltoin kohtelu. Helsinki: Kustannus Oy Duodecim.
- Talvio, M. & Klemola, U. 2017. Toimiva vuorovaikutus. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Helsinki: Tammi.
- Viinikka, A., Sourander, J. & Oksanen E. 2014. Reflektiivinen työote. Teoksessa Viinikka, A. (toim.) Mentalisaatio perheiden kohtaamisessa. Helsinki: Mannerheimin lastensuojeluliitto, 67-74.
- Viitanen, S. 2007. Kertomuksia kasvatuskumppanuudesta. Vanhempien ja lastentarhanopettajien kohtaamisista. Pro gradu- tutkielma. Turun yliopisto. Kasvatustiede. Turku.
- Vilen, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3.uudistettu painos. Helsinki: WSOY.
- Vilka, H. 2021a. Tutki ja kehitä. 5.painos. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vilka, H. 2021b Näin onnistut opinnäytetyössä. Ratkaisut tutkimuksen umpikujiin. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.
- Sähköiset:
- Halme, M. & Perälä, M-L. 2014. Lapsiperheiden huolet ja avunsaanti. Teoksessa Lammi-Tas-kula, J. & Karvonen, S. Lapsiperheiden hyvinvointi. Viitattu 29.2.2024. https://www.jul-kari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21Teema.pdf?sequence=1&isAllowed=y

- Heikkinen, J. 2022. Kasvatusyhteistyön kehittäminen Suomussalmen kunnassa. Opinnäytetyö. Savonia-ammattikorkeakoulu. Viitattu 13.2.2024. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/750514/Heikkinen_Jaana.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Hirschovits-Gerz, T., Sihvo, S. Karjalainen, J. & Nurmela, A. 2019. Kokemusasiantuntijuus Suomessa. Selvitys kokemusasiantuntijakoulutuksen ja toiminnan käytännöistä. Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos: Helsinki. Viitattu 17.4.2024. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138436/URN_ISBN_978-952-343-354-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 10.10.2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Hännikäinen, M. 2017. KASVATTAJAN PEDAGOGINEN HERKKYYS JA PIENTEN LASTEN EMOTIO-NAALINEN HYVINVOINTI PÄIVÄKOTIRYHMI. Oppimisen ja oppimisvaikeuksien erityislehti. Viitattu 17.1.2024 <https://bulletin.nmi.fi/wp-content/uploads/2017/05/h%C3%A4nnik%C3%A4inen.pdf>
- Kaskela, M, & Kekkonen, M. 2006. Kasvatuskumppanuus kannattelee lasta- Opas varhaiskasvatuksen kehittämiseen. Viitattu 17.1.2024. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/77944/OPA2006_063_Stakes.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Koskimies, M., Pyhäjoki, J. & Arknkil, T.E. 2012. Hyvien käytäntöjen dialogit-Opas dialogisen kehittämisen ja kulttuurisen muutoksen tueksi. Viitattu 10.10.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90856/URN_ISBN_978-952-245-638-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Laki varhaiskasvatuslain muuttamisesta 453/2021 57a-b. Henkilökunnan ilmoitusvelvollisuus & Toimenpiteet ilmoituksen johdosta. Annettu Helsingissä 4.6.2021. Viitattu 20.1. 2024 <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2021/20210453>
- Laaksonen, K. 2017. Vanhemman ja kasvattajan luottamuksen rakentuminen varhaiskasvatuksen aloituksessa. Pro gradu- tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustiede. Jyväskylä. Viitattu 18.4.2024. <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/56795/URN%3aNB%3afi%3ajyu-201801181271.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Mäntysaari, M. & Sirro, K. 2023. Varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia huolen kysymystenpuheeksi ottamisesta huoltajien kanssa. Opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 20.2.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/808985/Mantysaari_Sirro.pdf?sequence=5&isAllowed=y
- Suonto, T. & Viitaniemi, K. 2023. HAASTAVIEN AIHEIDEN PUHEEKSIOTTO VARHAISKASVATUKSESSA- Päiväkodissa työskentelevien varhaiskasvatuksen opettajien kokemuksia puheeksi otosta. Opinnäytetyö. Hämeen ammattikorkeakoulu. Viitattu 13.2.2024. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/815742/Suonto_Viitaniemi.pdf?sequence=2&isAllowed=y
- Terveyden- ja hyvinvoinninlaitos 2023. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 4.11.2023. <https://thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja>
- Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos 2024. Dialogisuus ammattilaisen ja perheen välillä. Viitattu 17.1.2024. <https://thl.fi/aiheet/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/dialogiset-toimintavat/dialogisuus-ammattilaisen-ja-perheen-valilla>
- Tuominen, A., Kettunen, T., Lindfors, P., Hjelt, R. & Hakulinen-Viitanen T. 2011. Varhaisen avun viiveet lasten kehityksellisissä ja psyykkisissä vaikeuksissa. Sosiaalilääketieteellinen Aikakauslehti 48(3). Viitattu 7.10.2023 <https://journal.fi/sla/article/view/4500>

Varhaiskasvatustaki 540/2018. Viitattu 19.4.2024. <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2022. Viitattu 4.10.2023. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/Varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2022_2.pdf

Unicef 2024. Lapsen oikeuksien sopimus. Viitattu 13.2.2024. <https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimuksen-koko-teksti/>

Ylikulju, A. 2022. Varhaiskasvatushenkilöstön käsityksiä kasvatuskumppanuudesta. Pro gradu-tutkielma. Oulun yliopisto. Kasvatustiede. Oulu. Viitattu 4.3.2024. <http://jultika.oulu.fi/files/nbnfioulu-202005161893.pdf>

Åhman, K. & Kauppila, P. 2022. Huolen puheeksi ottamisen tilanteet vanhempien näkökulmasta. Opinnäytetyö. Metropolia ammattikorkeakoulu. Viitattu 7.10.2023. https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/752115/Ahman_Kauppila.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kuvat

Kuva 1: Huolen vyöhykkeet	18
Kuva 2: Aikataulu	23
Kuva 3: Raakaversio oppaan sisällysluettelo	27
Kuva 4: Valmiin oppaan sisällysluettelo	28
Kuva 5: Miten ottaa huoli puheeksi?	29
Kuva 6: Apukysymyksiä keskustelun tueksi.....	29

Liitteet

Liite 1: Haastattelukysymykset	41
Liite 2: Palautelomake	42
Liite 3: Valmis opas	43
Liite 4: Valmis opas	44
Liite 5: Valmis opas	45
Liite 6: Valmis opas	46
Liite 7: Valmis opas	47
Liite 8: Valmis opas	48
Liite 9: Valmis opas	49
Liite 10: Valmis opas	50

Liite 1: Haastattelukysymykset

Kysymykset varhaiskasvatushenkilöstölle

1. Millaisia haastavia tilanteita olet kohdannut?
2. Miten olet ottanut huolen puheeksi?
3. Millaista menetelmää olet käyttänyt, kun otat huolen puheeksi? Miten hyödynnät vuorovaikutus osaamista näissä tilanteissa?
4. Mitkä elementit ovat tärkeitä kohtaamisessa? Millainen on mielestäsi onnistunut kohtaaminen? Entä milloin koit kohtaamisen epäonnistuneeksi?
5. Mitä asioita pidät tärkeänä vuorovaikutuksessa?
6. Millaista tietoa ja ohjeistusta toivoisit oppaan sisältävän?

Kysymykset kokemusasiantuntijoille

1. Miten toivoisit, että huoli/haastava asia otetaan puheeksi?
2. Miten haastavat asiat on otettu kanssasi puheeksi?
3. Millaisessa keskustelussa tunsit tulleesi aidosti kohdatuksi?
4. Mitkä elementit ovat tärkeitä kohtaamisessa? Millainen on mielestäsi onnistunut kohtaaminen? Entä milloin koit kohtaamisessa olosi epävarmaksi?
5. Mitä asioita pidät tärkeänä vuorovaikutuksessa?

Liite 2: Palautelomake

Palaute oppaasta

1. Vastaako oppaan sisältö odotuksianne?
2. Onko opas selkeä ja helposti ymmärrettävä?
3. Kuinka jatkossa kehittäisitte opasta?
4. Avoin palaute

Kiitos 😊

Ystävällisin terveisin Jenna Lahtinen & Katja Mustonen

Liite 3: Valmis opas

SAATESANAT

TÄMÄN OPPAAN TARKOITUS ON TUKEA VARHAISKASVATUKSEN HENKILÖSTÖÄ HUOLEN PUHEEKSI OTON TILANTEISSA.

OPASTA RAKENTAESSA APUNA ON KÄYTETTY ESA ERIKSSONIN JA TOM ERIK ARNKILIN HUOLI PUHEEKSI OPASTA.

OPAS PITÄÄ SISÄLLÄÄN ERIKSSONIN JA ARNKILIN KEHITTÄMÄN HUOLEN PUHEEKSI OTON ENNAKOINTIMENETELMÄN SEKÄ APUKYSYMYKSIÄ, JOIDEN AVULLA VOIT VALMISTAUTUA KESKUSTELUUN JA ARVIOIDA KESKUSTELUA JÄLKIKÄTEEN.

VUOROVAIKUTUSTAITOT OVAT VARHAISKASVATUSHENKILÖSTÖN TÄRKEIN TYÖKALU, JOTEN OLEMME KOONNEET TÄHÄN MYÖS VINKKEJÄ VUOROVAIKUTUKSEN VAHVISTAMISEEN.

OPASTA ON RAKENNETTU YHDESSÄ VARHAISKASVATUKSEN HENKILÖSTÖN KANSSA, JOTTA SE VASTAISII TEIDÄN TODELLISIA TARPEITANNE. TOIVOMME, ETTÄ OPAS AUTTAA TEITÄ KESKUSTELEMAAN HUOLEN PUHEEKSI OTOSTA JA ROHKAISEE TEITÄ OTTAMAAN HUOLEN PUHEEKSI VARHAISESSA VAIHEESSA.

VARHAISELLA PUUTTUMISELLA TARKOITETAAN SITÄ, ETTÄ PERHEEN HAASTEET HAVAITAAN JA TUNNISTETAAN JA NIIHIN PUUTUTAAN SEKÄ ETSITÄÄN RATKAISUJA MAHDOLLISIMMAN VARHAISESSA VAIHEESSA. VARHAISELLA PUUTTUMISELLA VOIDAAN ONNISTUA EHKÄISEMÄÄN LAPSEN TAI HÄNEN PERHEENSÄ KOHTAAMIA SOSIAALISIA TAI TERVEYDELLISIÄ HAASTEITA.

TÄMÄ OPAS ON TARKOITETTU VAIN VARHAISKASVATUKSEN HENKILÖSTÖN KÄYTTÖÖN.

Liite 4: Valmis opas

SISÄLLYSLUETTELO

<ol style="list-style-type: none"> 1. DIALOGISUUS 2. ASKELEITA ARVOSTAVAA KOHTAAMISEEN 3. HAASTAVIA TILANTEITA VARHAISKASVATUKSESSA 4. MEILLÄ KAIKILLA ON ILMOITUSVELVOLLISUUS 5. MITEN OTTAA HUOLI PUHEEKSI? 6. VALMISTAUDU Keskusteluun menetelmän avulla 	<ol style="list-style-type: none"> 7. APUKYSYMYKSIÄ Keskustelun tueksi 8. MITEN TOIMIA, KUN Keskusteleu ei etene 9. POHDINTAA Keskustelun jälkeen 10. HUOLEN VYÖHYKKEISTÖ 11. TOIMINTAKAAVIO 12. TÄRKEITÄ YHTEYSTIETOJA
---	---

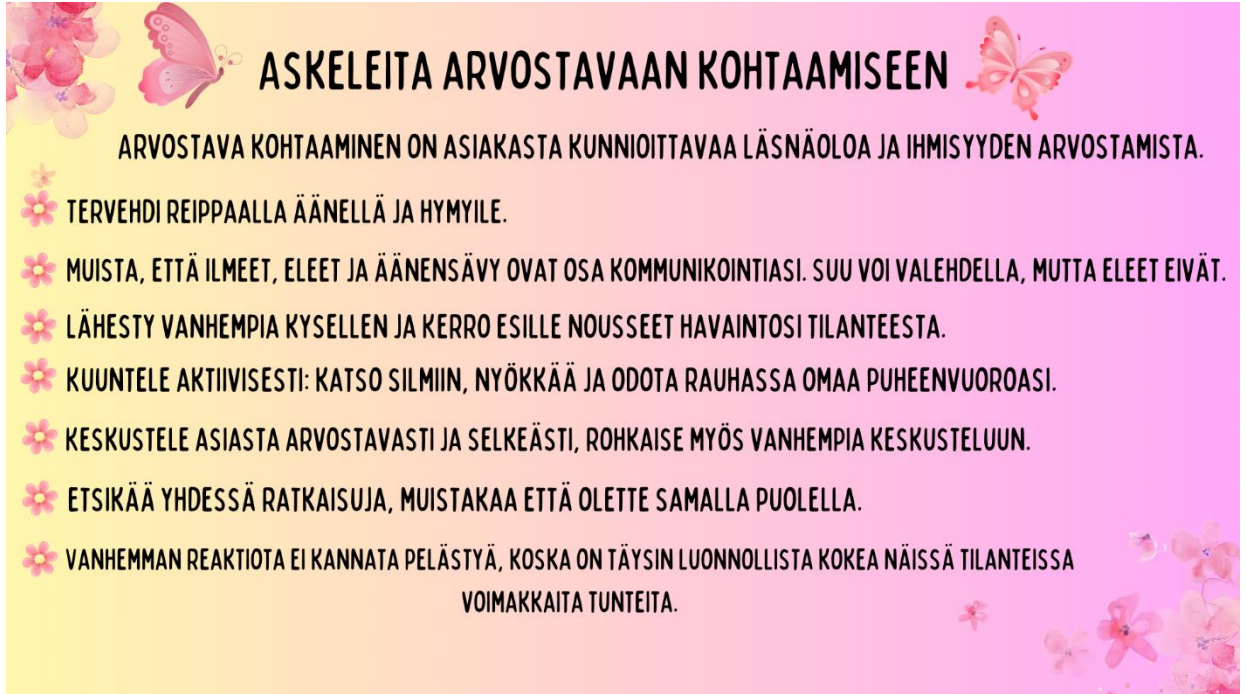

DIALOGISUUS

DIALOGISUUS ON AVOINTA JA ARVOSTAVAA Keskustelua. Tavoitteena on löytää yhteinen ymmärrys. Tarkoitus on toimia yhdessä lapsen ja perheen parhaaksi.

1. DIALOGISUUS RAKENTUU VASTAVUOROISUUDESTA, TOISEN KUUNTELEMISESTA JA OMIEN AJATUSTEN KERTOMISESTA TOISELLE.
2. DIALOGISSA TOINEN IHMINEN KOHDATAAN TASAVERTAISENA. Keskustelussa ei ole ehtoja eikä sääntöjä.
3. TÄRKEÄÄ ON, ETTÄ DIALOGIN OSAPUOLET KOHTAAVAT TOISENSA ARVOSTAVASTI, VAIKKA OLISIVAT ERI MIELTÄ ASIOISTA.
4. MUISTA NOUDATTA A HYVÄN KOHTAAMISEN PERIAATTEITA: KUNNIOITUS, LÄSNÄOLEVA KUUNTELEMINEN, LUOTTAMUS, EMPAATTISUUS JA AVOIMUUS.
5. MUISTA NÄHDÄ PERHEESSÄ HAASTAVIEN ASIOIDEN OHELLA MYÖS MYÖNTEISIÄ ASIOITA.
6. YHTEISTYÖ VANHEMPIEN KANSSA ONNISTUU, KUN LÖYDETÄÄN LAPSEN JA PERHEEN VOIMAVARAT.

Liite 5: Valmis opas

ASKELEITA ARVOSTAVAAN KOHTAAMISEEN

ARVOSTAVA KOHTAAMINEN ON ASIAKASTA KUNNIOITTAVAA LÄSNÄOLOA JA IHMISYYDEN ARVOSTAMISTA.

- 🌸 TERVEHDI REIPPAALLA ÄÄNELLÄ JA HYMYILE.
- 🌸 MUISTA, ETTÄ ILMEET, ELET JA ÄÄNENSÄVY OVAT OSA KOMMUNIKOINTIASI. SUU VOI VALEHDELLA, MUTTA ELET EIVÄT.
- 🌸 LÄHESTY VANHEMPIA KYSELLEN JA KERRO ESILLE NOUSSEET HAVAINNOSI TILANTEESTA.
- 🌸 KUUNTELE AKTIIVISESTI: KATSO SILMIIN, NYÖKKÄÄ JA ODOTA RAUHASSA OMAA PUHEENVUOROASI.
- 🌸 KESKUSTELE ASIASTA ARVOSTAVASTI JA SELKEÄSTI, ROHKAISE MYÖS VANHEMPIA KESKUSTELUUN.
- 🌸 ETSIKÄÄ YHDESSÄ RATKAISUJA, MUISTAKAA ETTÄ OLETTE SAMALLA PUOLELLA.
- 🌸 VANHEMMAN REAKTIOTA EI KANNATA PELÄSTYÄ, KOSKA ON TÄYSIN LUONNOLLISTA KOKEA NÄISSÄ TILANTEISSA VOIMAKKAITA TUNTEITA.

HAASTAVIA TILANTEITA VARHAISKASVATUKSESSA

HAASTAVAT TILANTEET VARHAISKASVATUKSESSA OVAT HYVIN MONENLAISIA.
HUOLEEN VOI LIITYÄ MONENLAISET TUNTEET JA TUNNEREAKTIOT.

HAASTAVAT TILANTEET VARHAISKASVATUKSEN ARJESSA VOIVAT KOOSTUA ESIMERKIKSI:

- 🌸 LAPSEN KEHITYSTÄ TAI KÄYTÖSTÄ KOSKEVIIN TILANTEISIIN.
- 🌸 LAPSEEN KOHDISTUU HENKISTÄ TAI FYYSISETÄ PAHOINPITELYÄ TAI VÄKIVALTA.
- 🌸 LAPSI OIREILEE, ELI ON ESIMERKIKSI AHDISTUNUT, VÄSYNYT, PELOKAS TAI LEVOTON.
- 🌸 ARJEN TUKIVERKON PUUTTUMINEN, VANHEMPIEN JAKSAMINEN.

TILANTEITA HANKALOITTAÄ HENKILÖSTÖN JA VANHEMPIEN ERILAISET NÄKEMYKSET ASIOISTA.

Liite 6: Valmis opas

MEILLÄ KAIKILLA ON ILMOITUSVELVOLLISUUS

- 🌸 ÄLÄ SIIRRÄ HUOLTA TOISELLE TYÖNTEKIJÄLLE VAAN HOIDA ASIA ETEENPÄIN.
- 🌸 ILMOITUSVELVOLLISUUS MENE AINA SALASSAPITOVELVOLLISUUDEN EDELLE.

"LASTENSUOJELULAKI VELVOITTAÄ, ETTÄ KAIKKI SOSIAALI- JA TERVEYSHUOLLOSSA SEKÄ VARHAISKASVATUKSESSA TYÖSKENTELEVÄT HENKILÖT OVAT VELVOLLISIA ILMOITTAMAAN VÄLITTÖMÄSTI SALASSAPITOVELVOLLISUUDESTA HUOLIMATTA SOSIAALIHUOLLOSTA VASTAAVALLE HENKILÖLLE, JOS HE OVAT SAANEET TEHTÄVÄSSÄÄN TIETÄÄ LAPSESTA, JONKA HOIDON JA HUOLENPIDON TARVE, KEHITYSTÄ VAARANTAVAT OLOSUHTEET TAI LAPSEN OMA KÄYTTÄYTYMINEN EDELLYTTÄÄ MAHDOLLISTA LASTENSUOJELUN TARPEEN SELVITTÄMISTÄ."

OHJEET LASTENSUOJELUILMOITUKSEN TEKEMISEEN LÖYTYVÄT TÄSTÄ LINKISTÄ : [HTTPS://VAKEHYVA.FI/FI/HUOLI-LAPSESTA-TAI-NUORESTA](https://vakehyva.fi/fi/huoli-lapsesta-tai-nuoresta)

MITEN OTTAA HUOLI PUHEEKSI?

1. KESKUSTELE HERÄNNEESTÄ HUOLESTA TIIMISI JA ESIHENKILÖSI KANSSA. .
2. KIRJAA ASIOITA YLÖS.
3. ENNAKOI/HARJOITTELE HUOLEN PUHEEKSI OTON TILANNETTA TYÖPARIN KANSSA.
4. KESKUSTELE ASIASTA ALUSTAVASTI LAPSEN PERHEEN KANSSA JA VARAA VARSINAISELLE KESKUSTELULLE AIKA.
5. VARAA KESKUSTELULLE RAUHALLINEN PAIKKA JA RIITTÄVÄSTI AIKAA.
6. KUUNTELE JA ANNA PERHEELLE MAHDOLLISUUS KERTOA OMA NÄKEMYKSENSÄ TILANTEESTA.
7. ANNA PERHEELLE AIKAA SISÄISTÄÄ ASIA.
8. POHTIKAA YHDESSÄ RATKAISUA.
9. MUISTA OMA TURVALLISUUS JA OMA JAKSAMISESI.
10. OTA TARVITTAESSA TYÖPARI MUKAAN KESKUSTELUUN.

Liite 7: Valmis opas

VALMISTAUDU KESKUSTELUUN ENNAKOINTIMENETELMÄN AVULLA

TÄRKEINTÄ ON, ETTÄ HAASTAVA ASIA OTETAAN PUHEEKSI KUNNIOTTAVASTI. SAMALLA PERHEELLE JA LAPSELLE TUKEA TARJOTEN.

OLET HUOLISSAAN RYHMÄSI LAPSESTA JA HÄNEN PERHEESTÄÄN. MIETIT MITEN VOISIT HEITÄ AUTTAA.

KERRO ASIASTA TYÖPARILLES. KESKUSTELLA ASIASTA ESIHENKILÖN KANSSA.

MIETTIKÄÄ YHDESSÄ:

- 🌸 MITEN SUURI HUOLI ON?
- 🌸 MIHIN HERÄNNYT HUOLI LIITTYY?
- 🌸 MITÄ TAPAHTUU, JOS HUOLTA EI OTA PUHEEKSI?
- 🌸 KUINKA SE VAIKUTTAA JATKOSSA TIIMIN JA PERHEEN VÄLISIIN VUOROVAIKUTUSSUHTEISIIN.

ENNEN KESKUSTELUA PERHEEN KANSSA KIRJAA YLÖS ESIIN NOUSSEITA ASIOITA JA POHDI VALMIIKSI APUKYSYMYKSIÄ.

HARJOITTELEE TYÖPARISI KANSSA KESKUSTELUTILANNETTA.

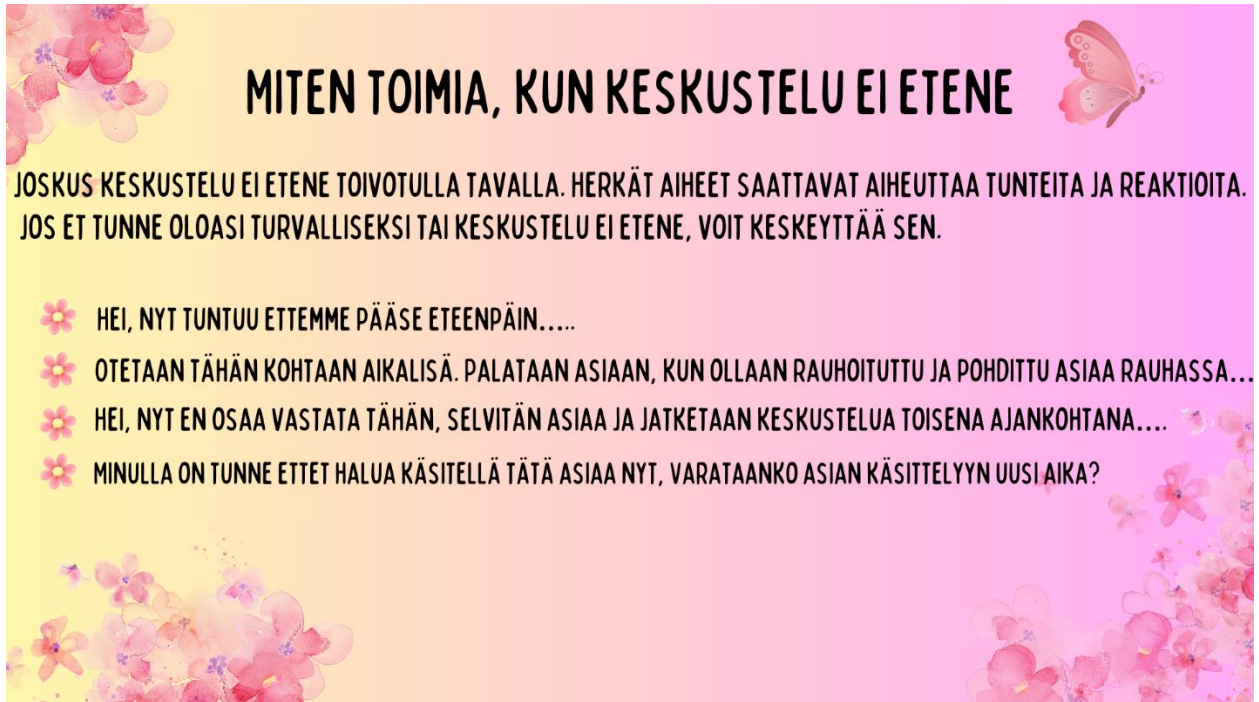
POHTIKAA TARVITAANKO KESKUSTELUUN MUKAAN TYÖPARI TAI ESIHENKILÖ.

APUKYSYMYKSIÄ KESKUSTELUN TUEKSI

VALMISTAUDU KESKUSTELUUN. SELVITÄ MAHDOLLISET TUKITOIMET LAPSELLE TAI PERHEELLE. KESKUSTELE ASIOISTA JA KYSY NEUVOJA TYÖKAVEREILTA, ESIHENKILÖILTÄ SEKÄ MUILTA YHTEISTYÖTAHOILTA (VARHAISKASVATUKSEN KURAATTORI JA - PSYKOLOGI).

- 🌸 KYSY ROHKEASTI PERHEEN KUULUMISIA: HALUAISITKO KERTOA KUINKA TEILLÄ KOTONA SUJUU? MITÄ TEILLE KUULUU?
- 🌸 KYSY SUORAAN PERHEEN JAKSAMISESTA: MITKÄ TILANNEET KOETTE HAASTAVIKSI? MITKÄ ASIAT KUORMITTAVAT TEITÄ JUURI NYT?
- 🌸 KESKUSTELKAA YHDESSÄ LAPSEN JA PERHEEN VAHVUUKSISTA: MILLAISIA ASIOITA TEETTE YHDESSÄ? MIKÄ TUOTTAA TEILLE ILOA? ONKO TEILLÄ YHTEISIÄ HARRASTUKSIA?
- 🌸 MIETTIKÄÄ YHDESSÄ ERILAISIA VAIHTOEHTOJA. KERRO MILLAISTA APUA ON TARJOLLA.
- 🌸 TUNNETTEKO TARVETTA AVULLE? MILLAISTA APUA TARVITSETTE?

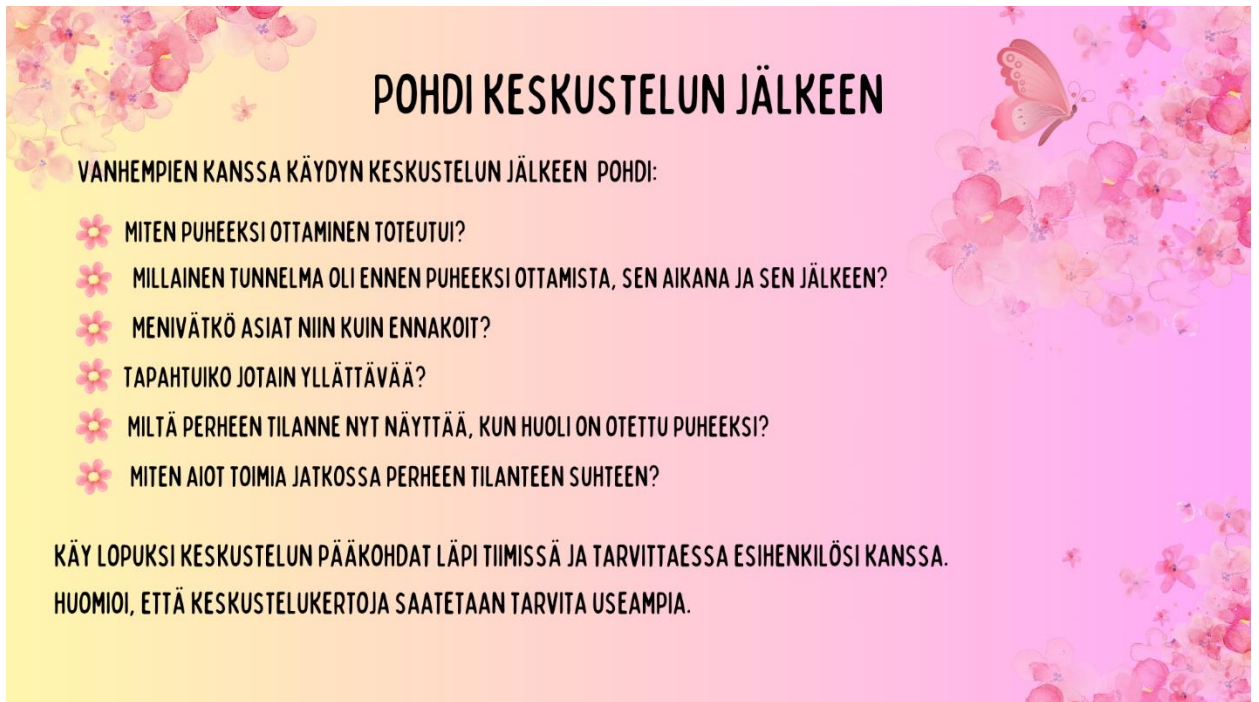
Liite 8: Valmis opas

MITEN TOIMIA, KUN KESKUSTELU EI ETENE

JOSKUS KESKUSTELU EI ETENE TOIVOTULLA TAVALLA. HERKÄT AIHEET SAATTAVAT AIHEUTTAA TUNTEITA JA REAKTIOITA. JOS ET TUNNE OLOASI TURVALLISEKSI TAI KESKUSTELU EI ETENE, VOIT KESKEYTTÄÄ SEN.

- 🌸 HEI, NYT TUNTUU ETTEMME PÄÄSE ETEENPÄIN.....
- 🌸 OTETAAN TÄHÄN KOHTAAN AIKALISÄ. PALATAAN ASIAAN, KUN OLLAAN RAUHOITUTTU JA POHDITTU ASIAA RAUHASSA...
- 🌸 HEI, NYT EN OSAA VASTATA TÄHÄN, SELVITÄN ASIAA JA JATKETAAN KESKUSTELUA TOISENA AJANKOHTANA....
- 🌸 MINULLA ON TUNNE ETTET HALUA KÄSITELLÄ TÄTÄ ASIAA NYT, VARATAANKO ASIAN KÄSITTELYYN UUSI AIKA?

POHDI KESKUSTELUN JÄLKEEN

VANHEMPIEN KANSSA KÄYDYN KESKUSTELUN JÄLKEEN POHDI:

- 🌸 MITEN PUHEEKSI OTTAMINEN TOTEUTUI?
- 🌸 MILLAINEN TUNNELMA OLI ENNEN PUHEEKSI OTTAMISTA, SEN AIKANA JA SEN JÄLKEEN?
- 🌸 MENIVÄTKÖ ASIAT NIIN KUIN ENNAKOIT?
- 🌸 TAPAHTUIKO JOTAIN YLLÄTTÄVÄÄ?
- 🌸 MILTÄ PERHEEN TILANNE NYT NÄYTTÄÄ, KUN HUOLI ON OTETTU PUHEEKSI?
- 🌸 MITEN AIOT TOIMIA JATKOSSA PERHEEN TILANTEEN SUHTEEN?

KÄY LOPUKSI KESKUSTELUN PÄÄKOHDAT LÄPI TIIMISSÄ JA TARVITTAESSA ESIHENKILÖSI KANSSA.
HUOMIOI, ETTÄ KESKUSTELUKERTOJA SAATETAAN TARVITA USEAMPIA.

Liite 9: Valmis opas

HUOLETON TILANNE (1)	PIENI HUOLI		HARMAA VYÖHYKE		SUURI HUOLI	
	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)	(7)
EI LAINKAAN HUOLTA.	PIENI HUOLI TAI IHMETTELY KÄYNYT MIELESSÄ: LUOTTAMUS OMIIN MAHDOLLISUUK- SIIN VAHVA.	HUOLI TAI IHMETTELY KÄYNYT TOISTUVASTI MIELESSÄ: LUOTTAMUS OMIIN MAHDOLLISUUKSIIN HYVÄ. AJATUKSIA LISÄVOIMAVAROJEN TARPEESTA.	HUOLI KASVAA: LUOTTAMUS OMIIN MAHDOLLISUUKSIIN HEIKKENEE. MIELESSÄ TOIVOMUS LISÄVOIMAVAROISTA JA KONTROLLIN* LISÄÄMISESTÄ.	HUOLI TUNTUVA: OMAT VOIMAVARAT EHTYMÄSSÄ. SELVÄSTI KOETTU LISÄVOIMAVAROJEN JA KONTROLLIN LISÄÄMISEN TARVE.	HUOLTA PALJON JA JATKUVASTI: LAPSI/ NUORI VAARASSA. OMAT KEINOT LOPPUMASSA. LISÄVOIMAVAROJA JA KONTROLLIA SAATAVA MUKAAN HETI.	HUOLI ERITTÄIN SUURI: LAPSI/NUORI VÄLITTÖMÄSSÄ VAARASSA. OMAT KEINOT LOPPUSSA. MUUTOS LAPSEN TILANTEeseen SAATAVA HETI.

TOIMINTAKAAVIO		
Asia	Miten toimitaan	Kuka toimii
Huoli lapsesta ja hänen perheestä herää.	Ota asia esille ja mahdollisesti keskustele esihenkilön kanssa. Tehdyt havainnot kirjataan huolellisesti.	Työntekijä, jolla huoli herää ja työtiimi.
Ota huoli puheeksi. Jos lapsi on välittömässä vaarassa ota heti yhteys viranomaisiin. MUISTA, ETTÄ MEILLÄ KAIKILLA ON ILMOITUSVELVOLLISUUS!	Keskustele vanhempien kanssa huolestasi. Jos perhe kokee tarvitsevansa apua, ottakaa yhdessä yhteyttä auttaviin tahoihin. (Lastensuojelu, perhetyö)	Huolen havainnut työntekijä. Ota tarvittaessa keskusteluun mukaan työparisi.
Tee tarvittaessa konsultaatio yhteydenotto.	Ota asia puheeksi ulkopuolisen asiantuntijan, kuten sosiaalityöntekijän tai varhaiskasvatuksen kuraattorin kanssa. Tee tarvittaessa lastensuojeluilmoitus.	Huolen havainnut työntekijä, mukana mahdollisesti myös työpari.
Jatkotoimenpiteet	Jos huoli jatkuu samana tai syvenee arvioidaan jatkotoimenpiteet ja uuden lastensuojeluilmoituksen tarve.	Huolen havainnut työntekijä ja koko työtiimi.
Yhteistyö muiden tahojen kanssa.	Tarvittaessa järjestetään moniammatillinen yhteistyöpalaveri vanhempien kanssa.	Huolen havainnut työntekijä ja koko työtiimi.
Viranomaisyhteistyö	Lastensuojelutarpeen arviointi. Viranomaiset ovat tarvittaessa jatkossa yhteydessä varhaiskasvatukseen.	Sosiaalityöntekijä Lastensuojelu, poliisi tai sosiaalityöntekijä.

Liite 10: Valmis opas

TÄRKEITÄ YHTEYSTIETOJA

SOSIAALI- JA KRIISIPÄIVYSTYS (VIRKA-AJAN ULKOPUOLELLA) 09-83924005
 LASTENSUOJELUN PÄIVYSTYSPUHELIN (KLO 8-16) PUH. 09-83933033
 VARHAISKASVATUKSEN KURAATTORI PUH. 040-1838695
 VARHAISKASVATUKSEN PSYKOLOGI PUH. 040-1830757
 ESIOPETUKSEN KURAATTORI PUH. 043-8266105

LÄHTEET

AHONEN, L. 2017. HAASTAVAT KASVATUSTILANTEET. LÄMPIMÄN VUOROVAIKUTUKSEN KÄSIKIRJA. JYVÄSKYLÄ: PS-KUSTANNUS.

ERIKSSON, E. & ARNKIL, T.E. 2012. HUOLI PUHEEKSI. OPAS VARHAISISTA DIALOGEISTA. 5. PAINOS. HELSINKI: TERVEYDEN JA HYVINVOINNINLAITOS.

HALME & PERÄLÄ. 2014. LAPSIPERHEIDEN HUOLET JA AVUNSAANTI. TEOKSESSA LAMMI-TASKULA J. & KARVONEN S. LAPSIPERHEIDEN HYVINVOINTI. VIITATTU 28.1.2024. [HTTPS://WWW.JULKARI.FI/BITSTREAM/HANDLE/10024/116712/THL_2014_21TEEMA.PDF?SEQUENCE=1&ISALLOWED-Y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/116712/THL_2014_21TEEMA.PDF?SEQUENCE=1&ISALLOWED-Y)

KEROLA, K. & SIPILÄ, A-K. 2017. HAASTAVA KÄYTTÄYTYMINEN – MUUTOKSEN MAHDOLLISUUS. OULU: VALTERI-KOULU.

LASTENSUOJELULAKI 2007. VIITATTU 30.1.2024. [HTTPS://WWW.FINLEX.FI/FI/LAKI/AJANTASA/2007/20070417](https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417)

MÖNKKÖNEN, K. 2018. VUOROVAIKUTUS ASIAKASTYÖSSÄ. HELSINKI: GAUDEAMUS.

NIVALA, E. & RYNNÄNEN, S. 2019. SOSIAALIPEDAGOGIIKKA: KOHTI INHIMILLISEMPÄÄ YHTEISKUNTA. 2. PAINOS. HELSINKI: GAUDEAMUS.

PIEKSAMÄEN KAUPUNKI 2018. VARHAISEN TUEN KÄSIKIRJA. VIITATTU 30.1.2024. [HTTPS://WWW.PIEKSAMAKI.FI/WP-CONTENT/UPLOADS/VARHAISEN-TUEN-K3A4SIKIRJA-2018.PDF](https://www.pieksamaki.fi/wp-content/uploads/varhaisen-tuen-k3a4sikirja-2018.pdf)

SANDBERG, E. 2022. HAASTAVA KÄYTTÄYTYMINEN – VAHVUUSPERUSTAINEN JA RATKAISUKESKEINEN TYÖOTE. HELSINKI: ES PEDAGOGICA OY.